

Konceptualna analiza frazema mjesnog govora Nedeljanca

Kocijan, Mateja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/um:nbn:hr:186:059391>

Rights / Prava: [In copyright/Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Mateja Kocjan

**Konceptualna analiza frazema mjesnoga govora
Nedeljanca**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za kroatistiku

Mateja Kocijan

Matični broj: 0009073360

Konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Nedeljanca

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, srpanj 2023.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT FOR CROATIAN STUDIES

Mateja Kocijan

Conceptual Analysis of Phrasemes in the Dialect of Nedeljanec

MASTER THESIS

Mentor: Phd. Marina Marinković, assistant professor

Rijeka, July 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Nedeljanca* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marine Marinković.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica:

Mateja Kocijan

Potpis:

ZAHVALA

Zahvaljujem mentorici doc. dr. sc. Marini Marinković na velikoj pomoći, uloženom vremenu te savjetima koje mi je pružila pri izradi ovog diplomskog rada.

Posebnu zahvalu upućujem svojim roditeljima, bratu Josipu, sestri Mihaeli te dečku Matiji na velikoj podršci tijekom studiranja.

Hvala i svim prijateljicama koje su mi vrijeme studiranja učinile ljepšim.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Cilj i metodologija izrade rada	2
3. Opći podaci o mjestu Nedeljanec i njegovoј okolici.....	3
3.1. Prvo spominjanje	4
4. Klasifikacija i obilježja mjesnoga govora Nedeljanca	6
4.1. Obilježja mjesnoga govora Nedeljanca	7
5. O frazeologiji.....	10
5. 1. Što je frazem?	11
5. 2. Dosadašnja istraživanja dijalektne frazeologije.....	13
5. 3. Poredbeni frazemi.....	14
5. 4. Zoonimski frazemi.....	15
6. Konceptualna analiza frazema.....	16
7. Konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Nedeljanca	18
7. 1. Frazemi koji se odnose na čovjeka	18
7. 1. 1. Frazemi koji se odnose na čovjekov vanjski izgled.....	18
7. 1. 2. Frazemi koji se odnose na čovjekove osobine	20
7. 1. 2. 1. Pozitivne osobine	20
7. 1. 2. 2. Negativne osobine	22
7. 1. 2. 3. Neutralne ljudske osobine	25
7. 1. 3. Frazemi kojima se opisuju čovjekove sposobnosti	26
7. 1. 4. Frazemi kojima se opisuju čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđega djelovanja.....	27
7. 1. 5. Frazemi koji se odnose na čovjekove emocije.....	31
7. 1. 6. Frazemi kojima se opisuje čovjekovo kretanje	32
7. 1. 7. Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu	33
7. 1. 8. Frazemi koji opisuju čovjekovo ponašanje i međuljudske odnose.....	34

7. 1. 9. Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema radu	38
7. 1. 10. Živjeti u izobilju i siromaštvu	39
7. 2. Frazemi koji se ne odnose na čovjeka	40
7. 2. 1. Brojnost	40
7. 2. 2. Opće poznata stvar	40
7. 2. 3. Povoljna situacija	40
7. 2. 4. Način obavljanja obaveza	41
7. 2. 5. Vrijeme	41
7. 2. 6. Loša sreća	41
7. 2. 7. Dokazana situacija	41
7. 2. 8. Neprihvatljivo, bezvrijedno	42
7. 2. 9. Skromnost	42
7. 2. 10. Zataškana stvar	42
8. Zaključak	43
9. Literatura	45
10. Prilozi	47
10. 1. Položajna karta Općine Vidovec	47
10. 2. Položajna karta naselja Nedeljanec	48
10. 3. Abecedni popis prikupljenih frazema u mjesnome govoru Nedeljanca	49
11. Sažetak i ključne riječi	64
12. Summary and key words	65

1. Uvod

Tema ovog diplomskog rada usmjerena je na područje frazeologije odnosno dijalektne frazeologije. Kao jezikoslovna disciplina, frazeologija je jedna od najmlađih te je iz toga razloga zanimljiva za znanstvena, lingvistička istraživanja. Posebno je zanimljivo područje dijalektne frazeologije te je to bio jedan od poticaja pri odabiru upravo ove teme za pisanje diplomskog rada. Zanimanje za područje dijalektne frazeologije pobuđeno mi je i tijekom diplomskog studija kada sam imala priliku slušati kolegij *Hrvatska dijalektna frazeologija* i već sam tada krenula u malo istraživanje frazeologije varaždinskoga područja.

U prvome dijelu ovoga diplomskoga rada iznosi se metodologija provođenja dijalektološkog istraživanja zoonimskih frazema, a potom opći podaci o istraživanom mjestu koje se nalazi nedaleko grada Varaždina. Točnije rečeno, iznose se geografska i povjesna obilježja mjesta Nedeljanec te demografski podatci. Nadalje, terenskim istraživanjem i prikupljanjem frazeološke građe prikupljena su i osnovna obilježja istraživanoga govora (fonološka i morfološka) koja se iznose u poglavlju *Klasifikacija i obilježja mjesnoga govora Nedeljanca*. U tom poglavlju govor Nedeljanca smješten je i u kontekst kajkavskog narječja. Nakon toga, uz pomoć reprezentativne literature objašnjena je teorijska podloga područja frazeologije, odnosno predstavljaju se povijesne činjenice ove lingvističke discipline, govori se o temeljnoj frazeološkoj jedinici (frazemu) i njezinim glavnim obilježjima te se osvrće i na dosadašnja istraživanja dijalektne frazeologije na hrvatskom govornom području. Unutar poglavlja *O frazeologiji* donose se i značajke poredbenih frazema koji prevladavaju u prikupljenom korpusu, ali i značajke zoonimskih frazema (frazema sa zoonimskom sastavnicom) koji čine jednu od najbrojnijih skupina frazema. Središnji dio rada temelji se na konceptualnoj analizi prikupljenih frazema govora Nedeljanca te se ponajprije iznose teorijski podaci o konceptualnoj analizi kao teorijskoj okosnici rada, a potom i razvrstani frazemi prema određenim konceptima. Dvije su veće skupine na koje su podijeljeni frazemi: frazemi koji se odnose na čovjeka i frazemi koji se ne odnose na čovjeka. Na samome kraju diplomskog rada nalazi se zaključak te popis literature i popis prikupljenih zoonimskih frazema mjesnoga govora Nedeljanca.

Ono što svakako želim izdvojiti jest da želim ovim svojim radom, barem malo, pridonijeti očuvanju rodnog idioma te pridonijeti istraživanju kajkavskoga narječja.

2. Cilj i metodologija izrade rada

Cilj ovoga rada bio je prikupiti zoonimske frazeme mjesnoga govora Nedeljanca te ih analizirati prema teorijskim postavkama konceptualne analize. S obzirom na to da je odabrana tema iz područja dijalektologije, odnosno dijalektne frazeologije, bilo je potrebno obaviti terensko istraživanje. Terensko istraživanje provedeno je pomoću unaprijed sastavljenog frazeološkog upitnika, a dio je frazema izuzet iz spontanog razgovora govornika. Frazeološki je upitnik sastavljen uz pomoć zoonimskih frazema koji se nalaze u *Hrvatskom frazeološkom rječniku* (2014) Antice Menac, Željke Fink-Arsovski i Radomira Venturina te djela Ivane Vidović Bolt pod nazivom *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji* (2011).

Terensko je istraživanje obavljeno u travnju 2023. godine te su u njemu sudjelovali govornici starije životne dobi koji su rođeni i žive na području Nedeljanca te se stoga smatraju podobnim ispitanicima za ovakvo istraživanje. Ispitanici su bili: D. H. (1943.) i I. K. (1949.) koji od rođenja borave u Nedeljancu te F. H. (1950.) i M. K. (1948.) koje su iz obližnjih mjesta koja pripadaju istoj općini, no u Nedeljancu borave preko pedeset godina. Osim što su govor i ispitanika zapisani, oni su i zabilježeni diktafonom.

Nakon što je prikupljena građa i transkribirana, slijedilo je pisanje osnovnih obilježja govora Nedeljanca te je provedena analiza prikupljenih zoonimskih frazema s konceptualnog aspekta. Konceptualna je analiza provedena prema klasifikaciji koju je iznijela Barbara Kovačević u knjizi *Hrvatski frazemi od glave do pete* te klasifikacijama koje su u svojim radovima iznijele Zdravka Skok (*Semantičko-konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Serdahelja*) i Lucija Bambir (*Konceptualna analiza odabralih zoonimskih frazema u hrvatskom i poljskom jeziku*).

Na kraju je rada donesen abecedni popis frazema koji su prikupljeni provedenim frazeološkim upitnikom.

3. Opći podaci o mjestu Nedeljanec i njegovoj okolici

Općina Vidovec nalazi se na području sjeverozapadne Hrvatske u Varaždinskoj županiji nedaleko njezina središta, grada Varaždina.¹ Sastoje se od jedanaest naselja, među kojima je i naselje Nedeljanec koje je ujedno i površinom najveće u općini. Još su tu i: Cargovec, Papinec, Šijanec, Vidovec, Budislavec, Domitrovec, Krkanec, Zamlača, Prekno i Tužno. Općina je kroz povijest mijenjala svoje granice, a danas se prostire na 32 km² te je prema popisu stanovništva iz 2011. brojala 5425 stanovnika², a prema posljednjem popisu iz 2021. taj broj je niži i u općini stanuje 4915 stanovnika³. Prema broju stanovnika, također je Nedeljanec najveće naselje u općini Vidovec. Prema popisu iz 2011. u naselju je stanovalo 1466 stanovnika⁴, a prema zadnjem popisu stanovništva, Nedeljanec broji 1320 stanovnika⁵. Prema ovim podacima, možemo zaključiti kako se broj stanovnika znatno smanjuje kao što je to i u drugim seoskim predjelima.

Kao i cijela Varaždinska županija, tako se i prostor općine Vidovec i njezina naselja Nedeljanec nalazi u izrazito ravničarskom predjelu te u tom kraju prevladava umjerena kontinentalna klima. Kako se radi o ravnici, u općini Vidovec (pa i mjestu Nedeljanec) dominiraju plodna poljoprivredna polja koja stanovnici obrađuju i uzbudaju različite vrste povrtnarskih kultura te ponešto i ratarskih. S druge strane, šuma, livada i drugih vrsta neobrađenog zemljišta je vrlo malo. Što se pak tiče površinskih voda, najvažnije mjesto zauzima rijeka Plitvica, a izgled joj je tipično nizinski. Njezin je vodotok reguliran te se rijetko događa da ona poplavi okolno obradivo zemljište. (Skočibušić 2018: 16–18)

Također, općina Vidovec pa i mjesto Nedeljanec imaju dobru povezanost s ostalim područjima Varaždinske županije. „Područjem općine prolazi državna cesta od Varaždina do Ivanca i dalje prema Krapini. Jugozapadnom obilaznicom grada Varaždina općini Vidovec

---

¹ Položajna karta Općine Vidovec (Prilog1) i položajna karta naselja Nedeljanec (Prilog 2).

²Web stranica Općine Vidovec: https://vidovec.hr/upload/2020/11/statistika_5fa43090af493.pdf (pogledano 13.4.2023.)

³Web stranica Državnog zavoda za statistiku: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pogledano 13.4.2023.)

⁴Web stranica Općine Vidovec: https://vidovec.hr/upload/2020/11/statistika_5fa43090af493.pdf (pogledano 13.4.2023.)

⁵Web stranica Državnog zavoda za statistiku: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pogledano 13.4.2023.)

osiguran je kvalitetan pristup autocesti Zagreb-Varaždin-Goričan-Budimpešta, te brzog podravskog cesti što od hrvatsko-slovenske granice preko Varaždina vodi prema Koprivnici i Osijeku.“ (Skočibušić 2018: 20)

Vrijedi spomenuti i kako mnogi vode rasprave o tome kojoj hrvatskoj regiji pripadaju Varaždin i njegova okolica, pa onda i Nedeljanec i općina kojoj pripada. Prema nekima ovo područje pripada Hrvatskom zagorju, a prema nekima Podravini. No „u rukopisnoj studiji „Varaždin i njegova regija“ na kojoj je radilo više stručnjaka različitih zanimanja nesumnjivo je utvrđeno da Varaždin i okolica nisu dio Hrvatskoga zagorja. Oni zaključuju da sve što je sjevernije od Ivanšćice i Strahinčice nije Zagorje, nego posebna regija koju su nazvali – Varaždinština. To znači da Vidovčanci nisu Zagorci, ali ni Podravci, nego Varaždinci – Zaljari!“ (Skočibušić 2018: 17)

3.1. Prvo spominjanje

Imena mjesta Nedeljanec i Vidovec potiču iz daleke prošlosti, već iz 1209. godine kada je kralj Andrija II. izdao gradu Varaždinu *Povelju slobodnog i kraljevskog grada*. Ova povelja, između ostalog, donosi i opise granica posjeda. Tako se spominje da je granica posjeda prolazila između sela Domkovec (Domitrovca) i Vidovca. Osim u ovoj *Povelji* s početka trinaestog stoljeća, selo Nedeljanec (i druga s područja općine) spominje se u još nekim dokumentima kao što su dokument Čazmanskog kaptola o reambulaciji varaždinskih međa (1470.) i isprava Stjepana de Bathora (ugarskog suca) o uredenju međe grada Varaždina (1479.). U tim ispravama spominju se sela Nedeljanec (Nedelancz), Zunetinec (Zwnethync – današnji Cargovec), Zamlača (Zamlachya), Tužno (Tusoy), Domkovec (Domkowez – današnji Domitrovec) i Vidovec (Wydowe). (Skočibušić 1999: 19–20)

Isto tako, određene povijesne podatke doznajemo iz petnaestog i šesnaestog stoljeća kada je na hrvatskim prostorima obitavala turska vojska. Ona je harala i ovim krajem te se iz porezne knjige za 1554. godinu može saznati kako Ambroz Gregorijanec u selima Varaždinskog polja nije mogao ubrati porez jer su sela bila spaljena. Među selima se navode i Nedeljanec, Vidovec, Budislavec, Zamlača i Gojanec. (Skočibušić 1999: 24)

Što se tiče naše bliže povijesti, iako u Domovinskom ratu nije bilo oružanih incidenata na varaždinskom području, ipak je značajan broj stanovnika ovoga područja (Nedeljanca)

sudjelovao na drugim bojištima, a Nedeljančani i Vidovčanci pomagali su i prikupljanjem humanitarne pomoći za druge krajeve Hrvatske.

4. Klasifikacija i obilježja mjesnoga govora Nedeljanca

U prethodnom poglavlju ovoga rada istaknuto je da mjesto Nedeljanec pripada području Varaždinske županije. Stoga možemo zaključiti kako mjesni govor Nedeljanca ponajprije pripada kajkavskome narječju. Kajkavsko se narječe u literaturi dijeli na različite dijalekte odnosno govore. S obzirom na to da se Nedeljanec nalazi nedaleko grada Varaždina, on bi pripadao varaždinskom dijalektu. Različiti ga dijalektolozi nazivaju drugim nazivljem, no riječ je o istom dijalektu.

Prvi dijalektolog čijom ćemo se klasifikacijom kajkavskog narječja voditi jest Stjepan Ivšić. On je kajkavsko narječe podijelio prema akcentuaciji te ga dijeli na konzervativne i revolucionarne govore. Konzervativne govore on definira kao one koji čuvaju staro mjesto akcenta i nije obavezna metatonija u svim govorima te ih dijeli još na zagorsko-međimurske govore i donjosutlansko-žumberačke govore. Revolucionarni pak su govorovi oni koji imaju metatoniju i metataksu te se i oni dijele na još dvije podskupine, a to su turopoljsko-posavski govorovi i križevačko-podravski govorovi. Prema klasifikaciji Stjepana Ivšića, varaždinski govor, a stoga i govor Nedeljanca, pripadao bi zagorsko-međimurskim govorima. Ti govorovi protežu se zapadno od crte Zagreb – Varaždin, a istočna granica im je „Đelekovec na Dravi – zapadno od Koprivnice – potok Krapina kod Budinštine – zapadno od Sv. Ivana Zeline – selo Ostrna na jugoistoku od Dugog sela – Sesvete – Šestine – Zagreb – sjeverno od Vrapča – Podsused – Sava do Strmca sjeverno od Sv. Nedjelje (kod Samobora) – Sv. Nedelja – zapadno od Zdenčine – Karlovac“. (Ivšić 1996: 72)

Drugi autor kojim se vodimo jest Mijo Lončarić, a na kojeg se pri svojoj klasifikaciji oslanjaju i Silvana Vranić i Sanja Zubčić. Kajkavsko narječe najčešće se dijeli na šest dijalekata kao što ga dijeli Dalibor Brozović (zagorsko-međimurski, turopoljsko-posavski križevačko-podravski, prigorski, donjosutlanski i goranski), no Mijo Lončarić je tu osnovnu podjelu razradio te dao pregled petnaest dijalekata kajkavskoga narječja (plješivičko-prigorski, samoborski, gornjosutlanski, donjosutlanski, bednjansko-zagorski ili središnji zagorski, donjolonski, gornjolonski, glogovničko-bilogorski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, turopoljski, podravski, gorskotatarski ili goranski, sjevernomoslavački i vukomeričko-pokupski). Prema njima, varaždinski govor i mjesni govor Nedeljanca pripadao bi varaždinsko-ludbreškom dijalektu. Spomenuti autori granice ovoga dijalekta određuju ovako: „prati granicu Republike Hrvatske zapadno od Vinice, sjeverno ide Dravom do Legrada, a istočno do Đelekovca, južno od Subotice Podravske. Granica zaobilazi štokavske govore zapadno od

Koprivnice i penje se do Vinograda Ludbreških, a zatim ispod rijeke Bednje ide prema zapadu i sjeverno prema području oko Vinice.“ (Vranić, Zubčić 2018: 558)

4.1. Obilježja mjesnoga govora Nedeljanca

U ovome poglavlju iznijet ćemo osnovne značajke varaždinskoga kajkavskog dijalekta te govora Nedeljanca, i to prema dijalektologu Miji Lončariću, a on ih izdvaja u svome članku *Govor Varaždina i okolice* (1988.). Osnovne podatke o govoru Nedeljanca i Vidovca zapisao je Pavle Ivić u svojim člancima pod nazivom: *Izvještaj o ispitivanju govora u severnoj i zapadnoj Hrvatskoj* te *Procesi rasterećenja vokalskog sistema u kajkavskim govorima*. Prema zapisima Mije Lončarića i Pavla Ivića te prema građi dobivenoj vlastitim istraživanjem, slijede obilježja govora Nedeljanca.

Što se tiče vokalizma, prema M. Lončariću govor Nedeljanca (kao i govor Varaždina) nosi obilježja tipična za središnje kajkavske govore. To nam daje do znanja da je fonološki razvoj govora Nedeljanca tekao na sljedeći način. U dugom su slogu dugi stražnji nazal, slogotvorno *l* i etimološko *o* dali *uo* (*kūost*, ali *gōuska*). Zatim su jat i poluglas dali *ie* (*biēla*), a prednji nazal i etimološko *e* dali su otvoreno *ɛ*. Vokal *a* u dugom pak je slogu velariziran. U kratkom pak su naglašenom slogu jat i poluglas dali zatvoreno *ə* (*město*, *pějs*), dok su prednji nazal i etimološko *e* dali otvoreno *ɛ* (*prěsti*). S druge strane, stražnji nazal, slogotvorno *l* i etimološko *o* izjednačili su se u vokalu *o* srednje artikulacije (*bōxe*, *kökōš*). Što se tiče kratkog nenaglašenog sloga, tu su jat i poluglas dali zatvoreno *ɛ* (*čōvek*, *cūjzek*), prednji nazal i etimološko *e* dali su otvoreno *ɛ*. Također, u kratkom nenaglašenom slogu stražnji nazal, slogotvorno *l* i etimološko *o* izjednačili su se u vokalu *o* zatvorene artikulacije (*město*, *sělo*).

Kod vokalizma bitni su i vokalski trokuti, pa se tako ističu sljedeći:

- dugi vokalizam:

i	u
ie	
ɛ	uo
ə	

- kratki naglašeni vokalizam:

i	u
ɛ	o
ɛ̃	
a	

- kratki nenaglašeni vokalizam:

i	u
ɛ, ɛ̃	ɔ
a	

Tu bi još valjalo spomenuti i da ne dolazi do prejotacije ispred inicijalnog *o* (*oko* umjesto *joko*). Također, sačuvano je i slogotvorno *r* (*črni*) te se može uočiti protetskov pri svakom početnom *u* i o koji dolaze od nazala (*vuh*). (Lončarić 1988: 481–483)

Druga skupina obilježja govora Nedeljanca i varaždinske okolice dolazi iz konsonantizma. Tako prasl. *d'* prelazi u nekim govorima u *j* ('*posvajeni*, '*meja*), a nekima pa u *Ž* (*dosaživati*). Karakteristika ovog područja jest da nema zvučne afrikate *ʒ* odnosno zvučnog parnjaka bezvučnom *c* (npr. '*bəzik*'). Također jedno od obilježja i jest to da je finalno *lzamijenjeno* nastavkom *iŋ* (*näpiŋ*), a palatalni *ńje* u prešao u *jⁿ* i zatim u *j*, a rjeđe je depalatalizirano pa tako možemo primijetiti oblike poput *kù:hja* i '*ogin*. Različito pak je stanje s kajkavskim *ʃ*, *lj* i *l*, te se likvidl negdje depalatalizira negdje ne, a s njim ide *ʃodlj* te tako imamo primjere *břbřaf*, *plâšlivi*, *črlēni*, a sačuvana pak je skupina *čr* (*črni*). U govoru Nedeljanca možemo uočiti i prijelaz prefiksa *v-* u *h-* (npr. '*hmjerje*'). Što se još tiče suglasničkih skupina, značajne su one u upitno-odnosnim zamjenicama kao što su *nišće*, *nešće* i *što*. (Lončarić 1988: 483–484)

Treću skupinu obilježja čini kajkavska akcentuacija. Prema Stjepanu Ivšiću, ali i Miji Lončariću, varaždinski kajkavski govor (pa tako i govor Nedeljanca) čuva „stariju, tzv. osnovnu kajkavsku akcentuaciju. Govori te skupine dobro čuvaju mjesto i vrstu naglaska, a što u prvom redu vrijedi za tzv. novi, metatonički praslavenski cirkumfleks, koji u kajkavštini ima svoju specifičnu distribuciju, tj. dolazi u nekim tvorbenim i morfološkim kategorijama, u kojima ga nema u drugim slavenskim jezicima i narječjima hrvatskoga ili srpskoga jezika.“ (Lončarić 1988: 478) Dakle, mjesni govor Nedeljanca ima tronaglasni sustav koji čine dugosilazni naglasak (^), akut (~) i kratki naglasak (").

Četvrta skupina obilježja odnosi se na područje morfologije. Ono što određuje kajkavske govore (pa tako i govor Nedeljanca) jest uporaba upitno-odnosne zamjenice *kaj* i njezinih kompozita (*zakaj*, *nekaj*). Također, u govoru Nedeljanca dolazi do jednačenja akuzativa i genitiva jednine muškoga roda (*Kupil bum škrlaka. / Nemam škrlaka.*) te gubljenja morfološke posebnosti vokativa jednine koji je jednak nominativu (*Ti jë̄n stâri jàrac!*). Za oba futura javlja se jedan oblik ili pak se izriče prostim oblikom (*Büju popiēvali kāj slavūji. / Zùtra popiēvaju kāj slavūji.*) Isto tako, u govoru se Nedeljanca razlikuje uporaba infinitiva i supina (*Ja nēbrem späti. / Ti hödi spät.*), a javlja se uporaba određenog pridjevskog oblika koji dolazi u funkciji imenskoga predikata (*On je pijâni kāj dêva.*). Nadalje, u genitivu množine imenica srednjega i ženskoga roda dolazi /Ø/ morfem (*pèt krâv*) te su izjednačeni dativ, lokativ i instrumental množine imenica svih triju rodova (D mn. *gōuskama/pějsima*= L mn. *gōuskama/pějsima* = I mn. *gōuskama/pějsima*). Još jedna od značajki govora Nedeljanca jest uporaba nerelacijskog morfema /of/ ispred /Ø/ morfema u genitivu množine imenica muškoga roda (*pet sôkølof*) te se kod množinskih oblika imenica muškoga roda često koristi neproširena osnova (*vòli*). Što se tiče pridjeva, osim što se često koristi određeni oblik, dolazi i do uopćenja komparativa s elementom /š/ (*vëkši*).

5. O frazeologiji

Frazeologija je grana jezikoslovlja koja se bavi frazemima (njihovom strukturom, značenjem i uporabom), a kojoj se u posljednjim desetljećima pridaje sve veća pozornost. To je jedna od najmlađih lingvističkih disciplina koja je prvotno bila dijelom leksikologije, a sredinom se dvadesetog stoljeća počela izdvajati iz te grane jezikoslovlja. Naziv frazeologija jest dvoznačan. On prvotno označava jezikoslovnu disciplinu koja se bavi proučavanjem ustaljenih izraza koji imaju određene čvrste strukture, a potom pojам frazeologije označava i ukupnost svih frazema određenoga jezika koji su raspoređeni prema određenim kriterijima. (Kovačević 2012: 3)

Za izdvajanje frazeologije iz područja leksikologije zaslužno je ponajprije rusko jezikoslovje. Prekretnicom je u osamostaljivanju bila 1947. godina kada je lingvist Viktor Vladimirovič Vinogradov objavio pionirski rad pod nazivom *Osnovni tipovi frazeoloških jedinica u ruskom jeziku*. Zato se i Vinogradov smatra ocem ruske frazeologije (Barčot 2017: 15), ali i začetnikom slavenske frazeologije (Kovačević 2012: 4) Kao što i sam naziv spomenutoga rada govori, osamostaljivanje frazeologije kao zasebne grane pokrenuto je najprije na području tadašnjeg Sovjetskog Saveza, a potom i širem Europe kreću istraživanja. U Hrvatskoj zanimanje za frazeologiju počinje nešto kasnije, a to je sedamdesetih godina 20. stoljeća. Tu je vodeću riječ imala Antica Menac koja je rusku frazeološku teoriju primjenila na hrvatsku stvarnost, a oko sebe je okupila grupu suradnika koji su potom postali dijelom *Zagrebačke frazeološke škole*. Temelje ovoj školi Antica Menac postavila je u radu *O strukturi frazeologizma* (1970/1971), a koja je zaslužna i za razvoj hrvatske frazeologije i njezino promicanje. (Kovačević 2012: 3–4, Fink-Arsovski 2002: 6) Kao posljedica bavljenja frazeologijom nastali su brojni rječnici i znanstveni radovi. Tako izlazi i *Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik* (1979. i 1980.) pod vodstvom Antice Menac, a potom i rječnik Josipa Matešića *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1982.) te *Hrvatsko-njemački frazeološki rječnik* (1988.). *Hrvatski frazeološki rječnik* izlazi 2003. g. (Menac – Fink-Arsovski – Venturin). Željka Fink-Arsovski napisala je sa suradnicima *Bibliografiju hrvatske frazeologije* kojom je htjela napraviti lakši uvid u prikupljenu i obrađenu građu hrvatske frazeologije (od 1970. do 2009.). (Kovačević 2012: 4–5)

5. 1. Što je frazem?

Frazem je osnovna jedinica frazeologije, a sastoji se najmanje od dviju sastavnica koje čine cjelovitu, čvrstu strukturu. (Fink-Arsovski 2002: 6) Kao bitnu odrednicu frazema, Vinogradov ističe da on nosi preneseno odnosno slikovito značenje te ekspresivnost i nezamjenjivost sastavnica. (Kovačević 2012: 9) U različitim radovima poznatih lingvista javljaju se različiti nazivi osnovne frazeološke jedinice. Neki od prvih naziva sedamdesetih godina bili su *kombinacija riječi*, *fiksirani izraz*, *frazalni leksem* i *idiom*. (Kovačević 2012: 6) U hrvatskoj pak je frazeologiji broj različitih naziva za osnovnu frazeološku jedinicu bio velik te se za njih sve činilo da označuju istu pojavnost. Neki od tih naziva jesu: *fraza*, *idiom*, *stalni izraz*, *ustaljena kolokacija*, *frazeologem*, *frazem* i mnogi drugi. Nakon nekog vremena, lingvisti su uočili da se ovi nazivi ipak uvelike razlikuju. Tako naziv *fraza* nije bio podoban jer ima dvojako značenje te nosi negativnu konotaciju tj. takvim nazivom označavamo rečenicu koja nema neko konkretno značenje. (Kovačević 2012: 6) Naziv *idiom* također nije zaživio jer on označava samo onu vrstu frazeoloških jedinica koje nose konotativno značenje. (Kovačević 2012: 7) Također se u ranijoj hrvatskoj frazeologiji koristio naziv *frazeologizam* koji je motiviran nazivom jezikoslovne discipline. (Kovačević 2012: 7) Naziv osnovne frazeološke jedinice koji je zaživio i koji većina frazeologa prihvata i bilježi u svojim radovima jest *frazem*. Taj se naziv tvrbeno nadovezao na nazive drugih osnovnih jezikoslovnih jedinica poput *fonema*, *morfema*, *leksema* i dr. (Kovačević 2012: 7–8)

Već je spomenuto kako se frazem sastoji od najmanje dviju sastavnica, a bitno je da među njima barem jedna punoznačnica ili pak su obje sastavnice punoznačne. Također je važno spomenuti i da govornik frazem ne oblikuje spontano u govoru već ga on odabire odnosno govornik odabire svezu riječi koja ima čvrstu strukturu, a njezino značenje ne mora odgovarati zbroju značenja svih komponenti određene sveze riječi tj. frazema. (Menac 2007: 11, Fink-Arsovski 2002: 6–7) Isto tako, frazem ima uvijek isti poredak članova, može se uklopiti u određenu rečenicu, ali ga možemo upotrijebiti i kao zasebnu cjelinu. (Fink-Arsovski 2002: 6) Osim ovih značajki, Menac (1994: 161) ističe još nekoliko karakteristika frazema, a to su: „metaforičnost, neprobojnost, emocionalnost, nacionalni karakter, neprevodivost na druge jezike“.

Osim ovih značajki frazema koje spominje Antica Menac, vrijedi ukazati i na one o kojima govori frazeolog Josip Matešić. Od određuje četiri obilježja frazema, a to su: reproduciranje (ustaljena duga uporaba frazema), formalno ustrojstvo („frazem je neraščlanjiv skup riječi od kojih su najmanje dvije riječi punoznačne“), idiomičnost (semantička pretvorba

– značenje frazema ne odgovara zbroju značenja njegovih sastavnica) i uklapanje u kontekst (u rečenici se javlja kao prosti član). (Kovačević 2012: 9)

Važno je spomenuti i da se frazemi mogu analizirati s tri aspekta, a to su semantički, sintaktički i strukturni. Semantički se aspekt analize frazema bavi njegovim frazeološkim značenjem, motivacijom te porijeklom frazema. Sintaktički pak se aspekt odnosi na to kako je frazem uključen u rečenicu i rečenično ustrojstvo te na određivanje funkcije. A strukturna se analiza frazema, kao što i sam naziv govori, bavi formom frazema, njegovom veličinom te leksičkim sastavom frazema. (Fink-Arsovski 2002: 8)

Kada je riječ o strukturnoj analizi frazema, važno je spomenuti i podjelu frazema prema veličini odnosno opsegu, a većina se frazeologa odlučila za podjelu na tri vrste. Stoga postoji najmanja jedinica koja se naziva *fonetskom riječi* te se taj frazem sastoji od „jedne autosemantičke i jedne (ili više) sinsemantičke riječi“ (Fink-Arsovski 2002: 8) te one čine jednu naglasnu cjelinu (*s nogu, ni kapi*). Druga vrsta frazema prema strukturi jest *skup riječi* te se on sastoji od „najmanje dviju autosemantičkih riječi s najmanje dvjema akcenatskim cjelinama“ (Fink-Arsovski 2002: 8) te se ova vrsta može dijeliti na zavisni i nezavisni skup riječi, a zavisni skup riječi ima više podvrsta prema tome koja je riječ sintaktički glavna (imeničke, glagolske, pridjevske). Treća vrsta frazema su pak *frazemske rečenice* koje se potom mogu razvrstati u nekoliko podskupina. (Fink-Arsovski 2002: 8)

Nadalje, kada govorimo o strukturi frazema, vrijedi spomenuti kako se Matešić i Menac nisu složili u tome koji je opseg najmanje frazeološke jedinice. S jedne strane, Matešić govori kako je donja granica frazema sveza najmanje dviju punoznačnih riječi, dok s druge strane Menac nije postavila ograničenja već frazemima smatra i fonetske riječi. (Kovačević 2012: 10)

Osim prema obliku odnosno strukturi, frazeme možemo podijeliti i prema njihovu podrijetlu. Tako razlikujemo nacionalne frazeme koji su nastali unutar jezika koji koristimo (npr. *davati šakom i kapom*) te posuđene frazeme koji su nastali u nekom drugom jeziku te su prilagođeni jeziku kojem su posuđeni (npr. *alfa i omega*). (Menac 2007: 16) Isto tako, postoje frazemi koji su potekli iz književnih i drugih djela. Takvi frazemi mogu biti pisani jezikom koji ih koristi (npr. *tko bi gori, eto je doli*) ili pak prevedeni s drugih jezika kao što je to frazem *umjetnost radi umjetnosti*. (Menac 2007: 16) Osim iz književnih djela, frazemi se mogu uzeti i iz narodnih književnosti kao što je to primjerice frazem *čiča miča, gotova priča*. (Menac 2007: 16–17) Također, pokoji nam frazem dolazi i iz određene znanosti ili struke odnosno glazbe, kazališta, sporta i pomorstva (npr. *kratki spoj, igrati glavnu ulogu*). (Menac 2007: 17) Često

možemo upotrijebiti i frazeme koji dolaze iz različitih žargona, pa tako imamo đački žargon tj. žargon mladih (npr. *dobiti topa*). (Menac 2007: 17)

Frazeme možemo podijeliti i prema njihovu stilu pa tako prvo imamo stilski neutralnu frazeologiju „koja se upotrebljava u svim jezičnim stilovima bez posebnih ekspresivno-emocionalnih nijansa“ (*od jutra do mraka*). (Menac 2007: 19) Stil frazema koji se još može javiti jest razgovorni koji je karakterističan za svakodnevnu komunikaciju (npr. *nije to bez vraka*), a varijanta ovog stila jest vulgarni kojemu uporabu kreira norma dobrog ponašanja (npr. *začepi gubicu*). (Menac 2007: 19)

Važno je i napomenuti kako frazemi mogu (osim osnovnog značenja) nositi i dodatna odnosno konotativna značenja. Pa tako možemo govoriti o konotativnom značenju odobravanja (*naše gore list*), neodobravanja (*sjediti na dvije stolice*), humora (*glavom i bradom*) i svečanog tona (*preseliti se u vječnost*). (Menac 2007: 20)

5. 2. Dosadašnja istraživanja dijalektne frazeologije

U zadnje vrijeme sve više se frazeologa okreće istraživanju dijalektne frazeologije koja obuhvaća pojedine mjesne govore. Ta istraživanja potaknuta su različitim projektima koji se bave upravo dijalektnom frazeologijom, a jedni od takvih jesu *Istraživanje hrvatske dijalektne frazeologije* (proučavanje frazema s pedesetak kajkavskih punktova) i *Hrvatska dijalektna frazeologija* (obuhvaća sva narječja u Hrvatskoj). Kao produkt ovakvih istraživanja dolaze znanstveni radovi koji prikazuju frazeme pojedinog mjesnog govora, dijalekta ili narječja, a opisuju ih na svim trima razinama (strukturnoj, semantičkoj i konceptualnoj). Među onim istraživanjima koja su obuhvatila cijeli dijalekt ili neko šire govorno područje vrijedi istaknuti rječnik M. Menac Mihalić *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj* (2005.) i rječnik pod nazivom *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima* (2008.) M. Menac Mihalić i J. Maresić koji obuhvaća križevačko-podravske kajkavske govore. (Malnar Jurišić 2015: 2) Važno je i napomenuti kako dijalektna frazeologija uvelike pridonosi očuvanju leksičkih sustava pojedinih govora.

Također, valja napomenuti kako se prva bavila konceptualnom analizom frazema Mihaela Matešić koja je svoj rad nazvala *Frazeologija mjesnog govora Vrbovskog*. Što se pak tiče pojedinih hrvatskih govora, najviše je istražena frazeologija čakavskih govora, a najmanje

frazeologija štokavskih govora. Tim područjem bavile su se Mira Menac-Mihalić i Tomislava Bošnjak-Botica koje su istraživale novoštokavske ikavske govore. Frazeologijom čakavskih govora u svojim istraživanjima bavile su se Marija Turk, Sanja Zubčić, Silvana Vranić, Ivana Nežić, Sanja Vulić i dr. A frazeologijom kajkavskih govora, koji su u središtu i ovoga rada, bavile su se Marija Malnar Jurišić, Mira Menac-Mihalić, Anđela Frančić i dr. (Lovrinić 2022: 16)

5. 3. Poredbeni frazemi

Poredbe često možemo susresti u književnosti, ali i u svakodnevnom govoru. Teoretičari ih smatraju stilskim figurama iz grupe figura misli. Fink-Arsovski ističe da poredbe “obogaćuju stil, čine ga življim, plastičnijim, slikovitijim, ugodnijim za slušanjem ili čitkijim” (Fink-Arsovski 2002: 10). Svaka poredba suprotstavlja pojmove iz dvaju različitih područja, a oni moraju imati barem jednu zajedničku karakteristiku kako bi poredba bila svima razumljiva. (Fink-Arsovski 2002: 10)

Poredbe najčešće nastaju spontano u govoru, a neke su se i ustalile. Takve poredbe koje su se ustalile imaju status ustaljenih izraza te, s obzirom na slikovitost i konotativno značenje, prešle su u frazeološki fond. Unutar tog frazeološkog fonda, poredbe se izdvajaju kao jedan od strukturnih tipova frazema te se nazivaju poredbenim frazemima. (Fink-Arsovski 2002: 11)

Što se tiče strukture, postoje dva temeljna tipa poredbenih frazema, a to su dvodijelni i trodijelni frazemi. Trodijelni strukturni tip frazema je najčešći te se sastoje od dijela koji se uspoređuje, poredbenog veznika i dijela s kojim se prva komponenta stavlja u suodnos. Poredbeni veznik koji se javlja u poredbenim frazemima jest veznik kao (u kajkavskom narječju su to inačice *kaj*, *kak*, *ko*). Kod dvodijelnih poredbenih frazema izostaje prvi dio odnosno izostaje komponenta koja se uspoređuje. (Fink-Arsovski 2002: 12)

5. 4. Zoonimski frazemi

„Zoonimski su frazemi ustaljene desemantizirane sveze koje u svom sastavu sadrže najmanje jednu zoonimsku sastavnicu“ (Vidović Bolt 2011: 20) te su jedna od najbrojnijih skupina frazema u hrvatskome jeziku. Najviše ima zoonimskih frazema s jednom zoonimskom sastavnicom, no možemo susresti i zoonimske frazeme s dvije zoonimske sastavnice (npr. pas i mačka ili mačka i miš). Razlog postojanju i širokoj uporabi zoonimskih frazema jest to što su životinje oduvijek prisutne u čovjekovu životu. Životinje se javljaju u različitim funkcijama čovjekova života – kao izvor hrane, odjeće, ali i kao čuvari, ljubimci te pomoćnici u obavljanju poslova. Također vrijedi istaknuti kako zoonimski frazemi donose ekspresivniju poruku te osnažuju iskaz koji se prenosi. (Vidović Bolt 2011: 20)

Često se zoonimska frazeologija smatra stereotipnom jer je suživot čovjeka i životinja plodno tlo za stvaranje stereotipa (i to pretežito negativnih). Postavlja se pitanje zašto je tome tako. Negativna stereotipizacija životinja rezultat je manjka dara govora odnosno životinje se ne mogu opravdati riječima kao što je to slučaj s ljudima. Stoga je njihovo izražavanje svedeno na glasanja (mijaukanje, lajanje...) ili neverbalnu komunikaciju (puzanje, skakanje...). S obzirom na to da je sve (pa i životinje) podređeno čovjeku, tako su i zoonimski frazemi rezultat kreirane slike te je važno naglasiti da zoonim kao sastavnica frazema gradi značenje cijele frazeološke jedinice. (Vidović Bolt 2011: 21)

S obzirom da je ovo opsegom jedna od većih skupina frazema, nije čudno što postoji mnogo znanstvenih radova i knjiga na temu zoonimskih frazema. Tu se ističe Ivana Vidović Bolt koja uspoređuje zoonimne frazeme hrvatskoga jezika s onima iz drugih slavenskih jezika te romanskih i germanskih. Tako je napisala i *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema* koji je prvi takav hrvatski frazeološki rječnik, a sadrži frazeme koji sadrže barem jednu sastavnicu povezanu sa životnjama.

6. Konceptualna analiza frazema

Područje frazeologije i frazema možemo promatrati na nekoliko načina. Tako postoje strukturna, sintaktička, semantička, kategorijalna i konceptualna analiza frazema. Svaka od ovih analiza daje određenu podjelu frazema, a u ovome poglavlju predstaviti ćemo konceptualnu analizu frazema koja je i teorijski okvir ovog diplomskog rada. Potom će se analizirati frazemi potvrđeni u govoru Nedeljanca prema konceptulnome pristupu.

Područje konceptualne analize frazema pripada kognitivnoj lingvistici odnosno kognitivnoj semantici kao dijelu kognitivne lingvistike. Kao središte zanimanja kognitivne lingvistike javljaju se konceptualna metafora i metaforički procesi koji se tumače kao princip na koji djeluje ljudski mozak. Također, važno je znati da svaki čovjek doživljava svijet metaforično. (Kovačević 2012: 126)

„Kognitivna lingvistika nastala je kao reakcija na transformacijskogenerativne pristupe jeziku koji su jezičnu strukturu analizirali prema sintaktičkim principima. Kognitivna lingvistika usmjerila se na značenje tj. ona se temelji na povezanosti sintakse i semantike. Možemo reći da je kognitivna lingvistika dio jezikoslovlja koji se bavi odnosom jezika i umu. Za razumijevanje jezičnog elementa bitno je i znanje o jeziku, ali i znanje o svijetu“ (Raffaelli 2004: 89). Konceptualne pak se metafore tumače kao izrazi koji jezično manifestiraju konceptualne veze stvorene u ljudskom umu (nesvjesno, bez napora) te takve jezične manifestacije imaju temelje na kognitivnim strukturama. (Omazić 2014: 29) Stoga se kognitivna lingvistika, osim jezikom, bavi i ljudskim umom, a na frazeme se gleda kao na jedinice koje motiviraju i određeni kognitivni mehanizmi. Također je važno spomenuti kako se kognitivne metafore razumijevaju unutar paradigmatskog odnosa koji obuhvaća dvije domene, a to su izvorišna i ciljna domena.

Različiti su lingvisti zapisali grupiranje različitih figurativnih jezičnih izraza oko jedne konceptualne metafore, a među tim figurativnim izrazima možemo pronaći i frazeme. Kada metaforični izrazi postanu dio stalne jezične uporabe odnosno konvencionaliziraju se u govoru, tada oni postaju dijelom frazeološkog blaga određenog jezika. Dakle, svaki frazem utemeljen na konceptualnoj metafori prvo je bio kreativna metafora, a potom je postao dijelom konvencionalnog govora. (Omazić 2014: 30–31)

Još jedna lingvistička disciplina koja je ovdje bitna jest kognitivna semantika koja se javlja kao dio kognitivne lingvistike. Unutar nje se jezik tumači kao dio jezične uporabe u

poveznici s kontekstom u kojem se nalazi određeni iskaz. Dakle, kognitivna se semantika bavi određenim metaforičkim procesima uz pomoć kojih promišlja o jeziku i različitim pojavnostima u njemu. Kao dio takvog metaforičkog procesa javlja se i pojam frazema. (Fink, Turk 2003: 247)

S obzirom na to da je većina frazema zapravo utemeljena na metaforama, frazeologija je grana lingvistike koja je dobra za stvaranje tzv. koncepata. Pojam koncepata Kovačević je preuzeala iz područja kognitivne lingvistike, a on zapravo označava „zajednički pojam koji prožima značenja pojedinih frazema bez obzira na njihovo kategorijalno značenje i tako ih objedinjuje u određenu skupinu“ (Kovačević 2012: 126).

U rasporedu frazema u skupine koncepata uvelike je vidljiva njihova kulturološka podloga koja može poslužiti za daljnja istraživanja u pronalaženju zajedničkih osobina u različitim govorima. Frazemi su također povoljni za istraživanje upravo zato što jedno frazeološko značenje proučavano od strane konceptualne analize mogu nositi frazemi koji prema strukturi ili kategoriji potpuno različiti.

Važno je istaknuti i da se poredbeni frazemi mogu podijeliti na dvije velike skupine koje se potom mogu dalje granati. Jednoj skupini pripadaju frazemi koji se odnose na čovjeka, a drugoj skupini pak frazemi koji se odnose na predmete. S obzirom na spomenutu podjelu, u ovom će radu također biti frazemi svrstani u skupinu onih koji se odnose na čovjeka (vanjski izgled, osobine, stanja, ponašanje, emocije, kretanje) i onih koji se ne odnose na čovjeka.

7. Konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Nedeljanca

7. 1. Frazemi koji se odnose na čovjeka

7. 1. 1. Frazemi koji se odnose na čovjekov vanjski izgled

7. 1. 1. 1. Mršavost

tēnka (sūxa) kàk gl̄ista – 'jako mršava'
màli kàj miš – 'vrlo malen, sitan'
tēnka kàj sřna – 'vrlo vitka osoba'
tēški (žměfki) kàk zq̄gorški purōn – 'vrlo lagan'

7. 1. 1. 2. Debljina

debēla kàj krāva – 'jako debela'
debēla kàj prasiča – 'jako debela'
debēli kàk slōn – 'jako debeo'
debēli kàj svīja – 'jako debeo'
zdēbłati se kàk präsęc (svīja) – 'jako se udebljati'

7. 1. 1. 3. Ljepota i ružnoća

līepa kàk golùbica – 'jako lijepa'
gřdi kàj pějs – 'jako ružan'

7. 1. 1. 4. Starost

stāra kòka – 'seksualno privlačna žena starije životne dobi'
stāri kòj – 'starija, nepristojna osoba'
bǐti stāri kàj Isūsuf màgaręc – 'vrlo star'

7. 1. 1. 5. Put, lice

č̄ni kāj gāvran – 'jako crn'
č̄ni kāj kṛtca – 'izrazito crne boje'
č̄ni kāj srāka – 'jako crn'
bieli kāj läbud – 'potpuno bijel'

7. 1. 1. 5. 1. Rumen

črlēni kāj rāk – 'jako crven'
pocrlēneti kāj rāk – '1. pocrvenjeti od neugodnosti; 2. jako
pocrvenjeti od sunčanja'

7. 1. 1. 5. 2. Otečenost

kāk da je z čmēlama spāl – 'crven je *tko*, otečen je *tko*'
kāk da su čmēle spīkale kōga – 'naotečen je *tko*, podbuhao je *tko*'

7. 1. 1. 6. Izgled kose

ščēxati kōga kāj kōkōš – '1. loše ošišati *koga*; 2. počupati *koga* u
tučnjavi'
kāj da je krāva polīzala kōga – 'ima zalizanu kosu *tko*'
s̄ēdi kāj ūofca – 'vrlo sijed'

7. 1. 1. 7. Prljavština

zm̄zana kāj prasića – 'jako blatna, prljava'
zm̄zani kāj svīja – 'jako prljav'

7. 1. 1. 8. Dlakavost

køsmåti je kåj järac – 'jako je dlakav'

køsmåti kåj mäjmun – 'vrlo dlakav'

7. 1. 1. 9. Neuredan izgled

käj da je kräva požvãkala kõga – 'odjeven je u zgužvanu odjeću *tko*'

stojí kõmu kåj kåj krävi sëdlø – 'ne pristaje *komu što*, loše stoji

komu što'

stojí kõmu kåj kåj prasići sëdlø – 'ne pristaje *komu što*, loše stoji

komu što'

7. 1. 2. Frazemi koji se odnose na čovjekove osobine

7. 1. 2. 1. Pozitivne osobine

7. 1. 2. 1. 1. Dobrota

nëbi <ni> mrâva zgäzil ko – 'jako je dobar *tko*'

za prâvim se kõjom prâši – 'zanimljiva osoba o kojoj se priča zbog
njenih dobrih osobina'

7. 1. 2. 1. 2. Marljiv/vrijedan

vrièdna kâk čmëla – 'jako vrijedna, radišna'

dëlati kâk čff – 'marljivo i ustrajno raditi'

vrièdni kâk čff – 'jako vrijedan, radišan'

dëlati kåj kõj – 'naporno i teško raditi'

vrièdni kåj kÿtica – 'vrlo vrijedan, marljiv'

dëlati kåj kÿtica – 'marljivo i ustrajno raditi'

dělati kāj mrāf – 'marljivo raditi, biti jako vrijedan, radišan'
vriēdni kāj mrāf – 'jako vrijedan'

7. 1. 2. 1. 3. Brižnost

čūvati kōga kāk kvōčka čūčike – 'brižno čuvati koga'

7. 1. 2. 1. 4. Snalažljivost

bīti (žīviti) kāk rība vu vūodi – 'vrlo dobro se snalaziti u određenoj situaciji'

stāri vūok – 'snalažljiva osoba, osoba dorasla različitim situacijama'

7. 1. 2. 1. 5. Hitrost

flētni kāj māčka – 'vrlo brz i okretan'

flētni kāj sřna – 'vrlo brz'

flētni kāk vēvērica – 'jako brz, okretan'

flētni kāk zājc – 'jako brz'

7. 1. 2. 1. 6. Miran

mīrni kāk jāne – 'jako mirna osoba'

būožja öfcica – 'mirna i bojažljiva osoba'

7. 1. 2. 1. 7. Hrabrost

hrābri kāk lāv – 'vrlo hrabar'

7. 1. 2. 1. 8. Strpljivost

iměti kūojske žīfce – 'imati puno strpljenja'

7. 1. 2. 2. Negativne osobine

7. 1. 2. 2. 1. Zloba i zločestoća

bīti prāva zmīja (käča) – 'biti zla, opaka osoba'

xmūoja käj kūjsa – 'jako zločesta'

xmūoji (xūdi) käj pējs – 'jako zločest'

bezōbrazni käk pējs – 'vrlo drzak i bezobrazan'

7. 1. 2. 2. 2. Umna ograničenost

bēdasti (nuōri) käk bīk – 'glup'

bēdasta (blēsava) käk goūska – 'jako glupa'

bēdasta (blēsava) käj kōkōš – 'jako glupa'

kōkōš je sō pāmēt pozōbala kömu – 'glup je tko'

bēdasti käj kōj – 'vrlo glup'

bēdasta käk kōza – 'vrlo glupa'

bēdasti käj māgaręc – 'vrlo glup'

tēški māgaręc – 'vrlo glup'

bēdasti käk mājmun – 'vrlo glup'

iměti pīleči mōzak – 'biti glup'

bēdasta käk pūra – 'jako glupa'

bēdasti (blēsavi) käk tēle – 'blesav, glup'

7. 1. 2. 2. 3. Dosadan

dōsadni käk bōxa – 'jako dosadan'

dòsadni kàk číff – 'jako dosadan'
dòsadni kàj klòpec – 'jako dosadan'
dòsadni kàk mùxa – 'vrlo dosadan, nametljiv'
dòsadni kàj òsa – 'jako dosadan'
dosažìvati kàj òsa – 'dosađivati komu'
dòsadni kàk stènica – 'jako dosadan i naporan komu'
dòsadni kàj vùš – 'jako dosadan'
zùjati qkuòli kàk mùxa – 'dosadivati svojim pričama kome'

7. 1. 2. 2. 4. Neiskrenost

làgati kàk pëjs – 'mnogo lagati'

7. 1. 2. 2. 5. Tvrđoglavost

třdi kàj màgarec – 'jako tvrdoglav'

7. 1. 2. 2. 6. Pokvarenjak

stâri jàrac – 'stari pokvarenjak'

7. 1. 2. 2. 7. Brzopletost

bížati kàk cùjzek pred rùd – 'biti brzoplet, nepromišlen'
bížati kàk těle pred rùd – 'biti brzoplet, nepromišlen'

7. 1. 2. 2. 8. Lijenost

lièni kàj kràva – 'jako lijen'
ležàti (izležìvati se) kàj kràva – 'lijenčariti, besposličariti'

lɔviti (*iskati*) *bòxe po rîti* – 'besposličariti, ljenčariti'

7. 1. 2. 2. 9. Sporost

spòri kàj glîsta – 'veoma spor'

xûodati kàj kôrnâča – 'sporo hodati'

xûodati pûoževim kôrakom – 'ići sporo'

spòri kàj pûoš – 'veoma spor'

vlêči se kàk pûoš – 'biti spor, sporo se kretati'

flëtni kàj râk – 'veoma spor'

7. 1. 2. 2. 10. Nemiran/nestašan

čîvi kôpaju v rîti kômu – 'nemiran je *tko*'

imëti čîve v rîti – 'biti nemiran'

imëti bîesne glîste – 'raditi gluposti'

namiščati se kàj kôkôš – 'nemiran, neprestano se micati'

7. 1. 2. 2. 11. Sebičan, pohlepan

i bîka bi pômûzel ko – 'sebičan je *tko*, pohlepan je *tko*'

štëti i ûofce i nûofce – 'htjeti i jedno i drugo'

7. 1. 2. 2. 12. Sklonost krađi

krâsti kàj srâka – 'često krasti'

7. 1. 2. 3. Neutralne ljudske osobine

7. 1. 2. 3. 1. Plašljivost

plâšlivi kâk zâjc – 'jako plašljiv'

7. 1. 2. 3. 2. Lukav

stâri lîsac – 'lukava osoba koja iskorištava situaciju'

pamêtni kâj lisîca – 'vrlo lukav i domišljat'

stâri mâc ek – 'lukav, iskusni čovjek'

7. 1. 2. 3. 3. Žrtva

žrtv  n  j  ne – 'osoba koja mora ispaštati umjesto drugih, žrtva'

7. 1. 2. 3. 4. Svojeglav

im ti m xe v gl ovi – 'biti svojeglav, nepredvidiv'

7. 1. 2. 3. 5. Nepromjenjivost naravi

vu ok dl ku m ja, al   d n dar – 'ljudi se mogu promijeniti izvana, ali ne mogu promijeniti svoju narav'

7. 1. 3. Frazemi kojima se opisuju čovjekove sposobnosti

7. 1. 3. 1. Snaga

jâki kâk bîk – 'vrlo snažan, jak'
jâki kâj kôj – 'iznimno snažan, u dobroj tjelesnoj formi'
jâki kâj m dv d – 'vrlo jak'
jâki kâj v l – 'veoma snažan'

7. 1. 3. 2. Vid

im ti  ko s k lovo – 'imati dobar vid, dobro zapaziti sitne detalje'
b ti k k  orava k k s – 'slabo vidjeti, slabo primjećivati'
v d ti bi l  m s  – 'halucinirati'

7. 1. 3. 3. Govor

j zik k j zm ja (k c a) – 'oštar jezik'
rask kod kati se k j k k s – 'raspričati se'
im ti j zika k k kr va r pa – 'imati brbljav, dug jezik'
l jati k k p js – 'neprestano govoriti'
b b af k k sr ka – 'jako brbljav'
dri ti  tu k zu – 'stalno ponavljati jedno te isto'
b ti (pon vlati) k j p piga – 'ponavljati ono što drugi govore'
b čati se k k j rac – 'jako vikati'
kr čati k k m garec – 'jako vikati'
kr čati k k v l – 'jako vikati'
kr čati na k ga k k na vu la – 'jako izgrditi koga'
m mlati k k m dv d – '1. govoriti nerazgovjetno; 2. negodovati'
s ktati k j zm ja (k c a) – 'biti bijesan, bijesno govoriti kroz zube'
poj la je m čka j zika k mu – 'nakon postavljenog pitanja *komu* očekuje se odgovor, no osoba s namjerom šuti'

mūčati kàk rìba – 'uporno šutjeti, ništa ne govoriti'
mūčati kàk žàba spuôt lîsta – 'mudro šutjeti, ne izražavati svoje mišljenje'
bìti (držati se) kàk posrâni gòlup – 'šutjeti, ne biti društven'

7. 1. 3. 4. Sluh

popiêvati kàj slavûj – 'jako lijepo pjevati'
popiêvati kàj da mâčka za r p navl či ko – 'loše pjevati, pjevati bez sluha'

7. 1. 3. 5. Slabo pamćenje

k ku o je p m e e – 'slabo pamćenje'

7. 1. 4. Frazemi kojima se opisuju čovjekova stanja i rezultati vlastitoga ili tuđega djelovanja

7. 1. 4. 1. Zdravlje

zdr f k j k j – 'sasvim zdrav, dobra zdravlja'
zdr f k j r ba – 'sasvim zdrav, dobra zdravlja'

7. 1. 4. 2. Jako kašljati

k  lati k k k b la (c jza) na mr zu – 'jako kašljati'
br hati k j k j – 'jako kašljati'

7. 1. 4. 3. Pospanost/spavanje

*ǐti spàt s kòkòšima – 'ići rano spavati'
glèditi (lùkati) kàk mìš s posěja – 'pospano gledati'
spàti kàk mèdvèd – 'duboko i čvrsto zaspati'
bròjiti ūofce – 'pokušavati zaspati brojeći zamišljene ovce'
ziexati kàj lèv – 'jako zijevati'
xìkati kàk slòn – 'jako hrkatí'*

7. 1. 4. 4. Pijanstvo

*pijâni kàj dêva – 'jako pijan'
napìti (nalijàti) se kàj dêva – 'jako se napiti'
napìti se kàj svîja – 'jako se napiti'
pijan kàj svîja – 'jako pijan'
pijan kàj smûk – 'jako pijan'
pìti kàj smûk – 'puno piti, opijati se'*

7. 1. 4. 5. Stanje uvjetovano vremenskim prilikama

*mòker kàj mìš – 'potpuno mokar, pokisao'
mòker kàj kòj – 'jako se znojiti'*

7. 1. 4. 6. Zaudaranje

*smřditi kàj svîja – 'jako smrdjeti'
smřditi kàk tvuôr (tvuôric) – 'jako smrdjeti'*

7. 1. 4. 7. Oholost

ǐti kàj parâdni kòj – 'praviti se važan'

xōdati (držati se) se kàk purân – 'uobraženo, umišljeno (hodati, ponašati se)'

šepūriti se kàk pàun – 'biti pun sebe, umišljen, praviti se važan'

držati se kàj svîja vu vrêči – 'praviti se važan'

napuxâvati se kàk žâba – 'praviti se važan'

7. 1. 4. 8. Umor

zmuôčeni kàj kôj – 'jako umoran'

umuôrni kàj pëjs – 'jako umoran, izmoren'

zglëdati kàk prëbîta mäčka – 'izgledati (osjećati) se loše, iscrpljeno, umorno'

7. 1. 4. 9. Usamljenost

vuôk samòtnak – 'usamljenik'

7. 1. 4. 10. Uspjeh i neuspjeh

bìti na kòju – 'biti u dobrom položaju, uspjeti'

i čòrava kòkôš pogòdî zì̄nq – 'i loš ponekad uspije'

imèti kòja za tì̄ku – 'imati se čime pohvaliti'

pàsti z kòja na màgarca – 'doći u gori položaj'

7. 1. 4. 11. Neprisebnost

zmòtana kàj kòkôš – 'zbunjena ženska osoba'

*nîesu se kòze na bròju kòmu – 'nije *tko* normalan, nije pri sebi *tko*'*

*nîesu se ūofce na bròju kòmu – 'nije pri zdravoj pameti *tko*, nije pri sebi *tko*'*

*vrâna je mòzak spìla kòmu – 'ne zna što radi *tko*, nije pri sebi *tko*'*

7. 1. 4. 12. Nervoza

*č̄esati se kàk da ìma bòxe – 'jako se češati (od nervoze)'
imèti leptìriče v želuòcu – 'biti nervozan, imati tremu'
íti (lètèti) kàk mùxa bës glùove – 'ponašati se rastreseno, smušeno,
nervozno'*

7. 1. 4. 13. Zadovoljstvo

prësti kàj mäçka – 'biti zadovoljan'

7. 1. 4. 14. Trpljenje

třpëti kàj pëjs – 'mnogo trpjeti, podnositi nepravdu'

7. 1. 4. 15. Začuđenost

*čùditi se kàj pìcék (čùčik) glísti – 'čuditi se bez razloga komu/čemu uobičajenom'
čùditi se kàj pùra glísti – 'čuditi se bez razloga komu/čemu uobičajenom'
glëditi kàk tèle v šàrena vràta – 'iznenađeno gledati, začuđeno'*

7. 1. 4. 16. Uvrijedjenost

*odíjti kàj kùjsa pòdvîta rëpa – 'uvrijediti se, posramiti se'
držàti se kàj da je pùra krùx zèla (fkrâla) kòmu – 'držati se uvrijedjeno'*

7. 1. 4. 17. Utjecajan i neutjecajan

*vèlka rìba – 'važna, utjecajna osoba'
mòći prijëti bìka za ròge – 'ne moći komu ništa'*

sītna rība – 'nevažna, neutjecajna osoba'

7. 1. 4. 18. Zadovoljstvo/kompromis

viōk sīti i kōza cīela – 'svi su zadovoljni, svima je po volji'

7. 1. 4. 19. Nedorastao

nīje za gōuske sīēnō – 'nije tko dorastao čemu, nije sve za svakoga'

7. 1. 5. Frazemi koji se odnose na čovjekove emocije

7. 1. 5. 1. Tuga

bīti kāj pofūrena kōkōš – 'tužno izgledati'

držāti se kāj pokīsla pūra – 'tužan, nesretan'

osēčati se kāk rība na sūhom – 'loše se osjećati, biti u teškoj situaciji'

7. 1. 5. 2. Veselje

dēlati žīvom zājcu rāžań – 'unaprijed se spremati za što nesigurno, rano se veseliti onome što je još daleko od ostvarenja'

smijāti se kāj berēčna kōza – 'kreštavo se smijati'

7. 1. 5. 3. Ljutnja/bijes

biēsni kāk bīk – 'jako ljut, bijesan'

bîesni kâj pëjs – 'jako bijesan i ljut'

bîesni kâj rîs – 'jako ljut, bijesan'

7. 1. 5. 4. Ljubomora

lûbomorni kâj kôj – 'jako ljubomoran'

lûbomorni kâj pëjs – 'jako ljubomoran'

7. 1. 6. Frazemi kojima se opisuje čovjekovo kretanje

7. 1. 6. 1. Brzo kretanje

biéžati kâj zâjc – 'brzo trčati'

7. 1. 6. 2. Smeteno brzo kretanje

biéžati kâj kôkôš bës glâve – 'bezglavo juriti'

íti (lêtëti) kâk müxa bës glâve – 'ponašati se rastreseno, smušeno'

íti kâj čörava mäčka – 'ne gledati kuda se ide'

7. 1. 6. 3. Sporo i otežano kretanje

gêgati se kâkgo'uska – 'hodati gegajući se'

vlëči se kâj prebîta mäčka – 'bezvoljno, polako se kretati'

xüodati (vlëči së) kâk prëbîti pëjs – 'teško, jedva hodati'

gêgati së kâk sîta râca – 'hodati gegajući se'

držàti së kâk stâra kvòčka – 'biti pokunjen, nepokretan'

7. 1. 6. 4. Neobuzdano kretanje (skakanje)

skākati kāk jārac – 'visoko, neobuzdano skakati'

7. 1. 6. 5. Pratiti *koga*

kām īdē krāva tām i tēlē – 'kamo ide jedan tamo ide i drugi, prati ga u stopu'

īti za nēkim kāk pējs – 'pratiti *koga* u stopu'

7. 1. 6. 6. Napadati *koga*

zalētēvati (zabuhāvati) sē kāk mūxa – 'napadati *koga*'

dolētēti (zalētēti sē) kāj jāstrep mēt kōkōši – 'naglo, silovito'

7. 1. 6. 7. Način hodanja

māxati z rītu kāk mācēk z rēpum – 'ljaljati stražnjicom u hodu'

7. 1. 6. 8. Ići pogrešnim putem

zgūbļena ðfčica – 'osoba koja je krenula pogrešnim životnim putem'

7. 1. 7. Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema jelu

7. 1. 7. 1. Jaka glad

glādni kāj pējs – 'jako gladan'

glādni kāk vuōk – 'jako gladan'

7. 1. 7. 2. Prisilno hranjenje

šūopati (xrāniti) kòga kàk gōusku – 'prisiljavati koga da jede protiv svoje volje, više nego što je potrebno'

7. 1. 7. 3. Proždrljiv

*< i > vuôla bi pôjel ko – 'proždrljiv je tko'
jèsti kàj svîja – 'neuredno i nepristojno jesti'
najèsti sè kàj svîja – '1.najesti se do sita; 2. prejesti se'*

7. 1. 7. 4. Malo jesti

*jèsti kàk pîcèk (čùčik) – 'vrlo malo jesti'
jèsti kàk ptîč – 'malo jesti'
jèsti kàk vrâbèc – 'vrlo malo jesti'*

7. 1. 7. 5. Žed

žèjni kàj pèjs – 'jako žedan'

7. 1. 8. Frazemi koji opisuju čovjekovo ponašanje i međuljudske odnose

7. 1. 8. 1. Živjeti skladno i u ljubavi

*žîviti kàk gòlup i golùbica – 'živjeti u velikoj ljubavi i slozi'
žîviti kàk dvâ ptîča – 'živjeti u slozi'*

7. 1. 8. 2. Živjeti u svađi

igrati se s kiem mǎčke i miša – 'nadmudrivati se s kim, poigravati se kim'

niesmo skupa ūofce pâsli – 'nismo nikad bili bliski, nemamo ništa zajedničko, različiti smo'

živiti kāj pējs i mǎček – 'stalno se svađati i sukobljavati, biti u lošim odnosima'

niesmo skupa svije čûvali (pâzili) – 'nismo nikad bili bliski, nemamo ništa zajedničko, različiti smo'

něbre se jědna krâva <sâma> bòsti – 'za svađu je potrebno dvoje'

7. 1. 8. 3. Ulizivanje

skâkati okuôli kòga kâk cùjzek – 'ulizivati se komu'

7. 1. 8. 4. Opametiti koga, urazumiti koga

zbîti müxę z glüovę kòmu – 'opametiti koga'

7. 1. 8. 5. Istući koga, biti istučen

zbîti kòga kâk mǎčku – 'jako istući koga'

zbîti kòga kâk mědvęda – 'jako istući koga'

zbîti kòga kâk pējsa – 'jako istući koga'

nadrąpati kāj žuoti (sîvi) mǎček – 'jako nastradati'

7. 1. 8. 6. Ubiti koga

xmorìti kòga kâk pējsa – 'nemilosrdno, okrutno ubiti koga'

7. 1. 8. 7. Pomaganje neprijatelju/nepotrebitom

xr̃niti zm̃iju (kàču) – 'nesvjesno pomagati neprijatelju'

d̃eb̃eli gôuski rît màzati – '1. davati onomu tko već ima, raditi u čiju korist; 2. dodvoravati se komu'

7. 1. 8. 8. Nedostatak slobode

osjećati se kàk pëjs na lâncu – 'osjećati se loše, bez slobode'

žîviti kàk pëjs na lâncu – 'biti ovisan o drugima'

7. 1. 8. 9. Postignuta sloboda

kàj kûjsa pûšćena z lâncu – 'ponašati se previše slobodno i neprimjereno'

bîti kàk pëjs pûšćeni z lâncu – 'osjećati se slobodno'

bîti kàk ptîč na grâni – 'potpuno slobodan'

7. 1. 8. 10. Preuveličavati

d̃elati z bòxę slöna – 'pretjerivati, preuveličavati'

d̃elati od kômârca slöna – 'pretjerivati, preuveličavati'

d̃elati od müxę slöna – 'pretjerivati, preuveličavati'

7. 1. 8. 11. Prevariti *koga*, biti prevaren

naprâviti màgarcom kôga – 'podvaliti komu, izvrgavati koga poruzi, prevariti koga'

znâm t , ptîco, dok si j jc  b la! – 'dugotrajno poznavanje osobe koja tvrdi da je drugačija'

7. 1. 8. 12. Razlikovati se od drugih

čřna ūofca – 'osoba koja negativno odudara od svoje okoline'

břela vràna – 'osoba koja se razlikuje od svoje sredine'

břti kák vràna měd gòlubima – 'biti drugačiji od drugih'

i čřna kräva ìma biēlo ml'ěkø – 'iako različiti, imaju što isto s drugima'

trinâjstø prâsø – 'netko je odbačen, obezvrijeđen'

7. 1. 8. 13. Sažaljenje

krokodîlskø suôzø – 'neiskreno sažaljenje, neiskreno suošćećanje'

žäl jø kömu *käj pëjsu* – 'jako je žao komu'

7. 1. 8. 14. Ne odvajati se od drugoga

držäti sę za köga/käj kaj klöpec – 'ne odvajati se od koga/čega, biti nametljiv'

7. 1. 8. 15. Okolišati

vřtěti se käj mäček kuoli vrûocę kăšę – 'okolišati, oklijevati oprezno postupati'

7. 1. 8. 16. Slični se slažu

pëjs pëjsa pòzna – 'slični se uvijek pronađu'

säka ptîca svõjemu jåtu lëtî – 'ljudi sličnih osobina dobro se slažu i nastoje biti zajedno'

7. 1. 8. 17. Onaj koji provodi vrijeme u društvu

nuôčni ptîč – 'osoba koja noći provodi u društvu, izvan kuće'

7. 1. 8. 18. Prikrivanje

skrīvati kōga/kāj kāj zmīja (kāča) nōgę – 'pažljivo skrivati koga/što da se ne otkrije'

7. 1. 8. 19. Lako je nagovoriti nekoga

tēško žābu vu yūodu natīrati – 'lako je koga nagovoriti na ono čemu je sklon'

7. 1. 8. 20. Gledati u tajnosti

glēditi kāj māček iza vuōgla – 'pritajiti se i gledati'

7. 1. 8. 21. Uznemiravanje

i pējsu sę dā mīr dok jē – 'kaže se kada tko jede, a drugi ga uznemirava'

7. 1. 9. Frazemi kojima se opisuje čovjekov odnos prema radu

7. 1. 9. 1. Marljivost

vriēdna kāk čmēla – 'jako vrijedna, radišna'

dēlati kāk čff – 'marljivo i ustrajno raditi'

vriēdni kāk čff – 'jako vrijedan, radišan'

vriēdni kāj krtica – 'vrlo vrijedan, marljiv'

dēlati kāj krtica – 'marljivo i ustrajno raditi'

dēlati kāj mrāf – 'marljivo raditi, biti jako vrijedan, radišan'

vriēdni kāj mrāf – 'jako vrijedan'

7. 1. 9. 2. Lijenost

*l̄eni kāj kr̄ava – 'jako lijeno'
ležāti (izlež̄avati se) kāj kr̄ava – 'ljenčariti, besposličariti'
loviči (iškati) bōxę po r̄iti – 'besposličariti, ljenčariti'
brōjiti müxę – 'besposličariti, dosađivati se, ljenčariti'
dok n̄ema p̄ejs dr̄ugogā p̄osla, r̄it si l̄ižę – 'besposličari tko'*

7. 1. 9. 3. Naporno raditi

*d̄elati kāj kōj – 'naporno i teško raditi'
d̄elati kūojski puōsel – 'raditi naporni posao'*

7. 1. 9. 4. Neuredno pisati

*pisāti bōxę – 'pisati sitno i nečitko'
pisāti ḡido kāj māček – 'ružno pisati'
pisāti kāk sr̄aka – 'ružno pisati'*

7. 1. 10. Živjeti u izobilju i siromaštvu

7. 1. 10. 1. Lagodan život

*žīviti kāk b̄ik na gmājni – 'udobno živjeti'
pečēni p̄ičeki (čūčiki) cur̄ju v zuōbę kōmu – 'živi u obilju tko'
žīviti kāk pt̄ič n̄ebęski – 'bezbrižno živjeti'*

7. 1. 10. 2. Siromašan, težak život

*siròmašni kàk cřkvèni miš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'
xmrèti kàj pëjs pot tuđim plòtom – 'umrijeti u najvećoj bijedi, bijedno završiti
svoj život'
pièsji žìvot – 'težak život'*

7. 2. Frazemi koji se ne odnose na čovjeka

7. 2. 1. Brojnost

*iti kàk čmélę na mèd – 'skupljati se u velikom broju, navaljivati'
iti kàk mùxę na drëk – 'naglo se i brzo skupljati oko čega'*

7. 2. 2. Opće poznata stvar

*i goûske znâju kàj – 'opće je poznato što'
<tô> <vëč> i vrâpci <na kròxu> znâjo – 'to svi znaju, to je općepoznato'*

7. 2. 3. Povoljna situacija

*ne pëhaj lëva dok spî – 'nemoj uz nemiravati suprotnu stranu dok te pušta na miru'
dok mäčkë nëma dòma, miši yñodiju kòlq – 'kad nema gospodara, onda su svi
glavni'*

7. 2. 4. Način obavljanja obaveza

těškø je stârøga kòja nafčiti jàxati – 'teško je staroga i tvrdoglava čovjeka naučiti čemu novome'

kúpiti mâčka vu vrêči – 'kupiti koga što naslijepo, bez provjere'

prènôšati kàj kâk mâčka mûjcikë – 'stalno prenositi s jednoga mjesta na drugo što'

zatûoči dvê mùxę jèdnim ùdarçem – 'jednim potezom obaviti dvije radnje'

7. 2. 5. Vrijeme

pîesja zîma – 'jaka hladnoća'

7. 2. 6. Loša sreća

čřni mâček je prék cèstę prëšel kòmu – 'znak nesreće, loše će proći *tko*'
vrâpcâ sam dòbil – 'nisam dobio ništa'

7. 2. 7. Dokazana situacija

ak lâžę kòza, nę lâžę ròk – 'postoje čvrsti dokazi o čemu'

krâva dojî na zuôbę – 'kravu se mora kvalitetno hrani kako bi davala mlijeko'

jèdna lâsta nę cîni prôlečę – 'jedan slučaj na početku ne znači da će se *što* ostvariti u potpunosti'

vu tûm gřmu ležî zâjc – 'tu se krije rješenje'

mi o voûku, a vuôk na vrâta – 'upravo se govori *o kome*'

7. 2. 8. Neprihvatljivo, bezvrijedno

tò nę bi ni pęjs z mäsłom pöjel – 'neshvatljivo je što, neprihvatljivo je što, zgraža se tko nad čim'

möči qbësiti käj mäčku o ręp – 'bezvrijedno je što, može se odbaciti kao bezvrijedno'

7. 2. 9. Skromnost

bölę vrqbęc v rüoki nęk gòlup na grąni – 'bolje je zadovoljiti se sigurnim i manjim, nego težiti za većim i bogatijim'

poklđenom kōju sę nęględī v zuobę – 'dobivenim poklonima se ne procjenjuje vrijednost'

7. 2. 10. Zataškana stvar

pöjel vuök mägarca – 'prošlo je bez ikakvih posljedica, zataškana je neugodna stvar'

8. Zaključak

Cilj ovoga diplomskog rada bio je prikupiti frazeme govora Nedeljanca te ih analizirati prema konceptualnom okviru. Frazemi su prikupljeni na temelju upitnika sastavljenog za potrebe ovog rada, a nakon terenskog istraživanja frazemi su konceptualno analizirani uz pomoć klasifikacija Barbare Kovačević (*Hrvatski frazemi od glave do pete*) te klasifikacijama koje su u svojim radovima iznijele Zdravka Skok (*Semantičko-konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Serdahelja*) i Lucija Bambir (*Konceptualna analiza odabranih zoonimskih frazema u hrvatskom i poljskom jeziku*).

Terenskim je istraživanjem prikupljeno tristotinjak frazema sa zoonimskom sastavnicom. Prema prikupljenim frazemima možemo zaključiti kako se u govoru Nedeljanca najviše javlja frazema sa sastavnicom domaće, a tek manji dio sa sastavnicom divlje životinje. Također, možemo uočiti kako se najviše frazema javlja sa zoonimskom sastavnicom *pějs* od koje se tvori 28 frazema. To nas ne mora začuditi s obzirom na to da većina mještana ima barem jednog psa kao kućnog ljubimca i čuvara kuće. Poslije zoonimske sastavnice *pějs* slijede *kōj*, *krāva*, *kōkōš* i *svīja* koje su nekada bile najčešće domaće životinje mještana, a danas je krava i konja sve manje no frazemi su ostali. Tek su se dva frazema javila sa sastavnicom *děva* upravo zato jer mještanima Nedeljanca nije toliko bliska životinja te bismo mogli zaključiti kako se radi o frazemima koji su preuzeti iz stranog jezika.

Nadalje, konceptualnom analizom prikupljeni frazemi svrstani su u dvije veće skupine. Jedna od njih sadrži frazeme koji se odnose na čovjeka te je ona najbrojnija (287), a druga na frazeme koji se ne odnose na čovjeka (24) koje su potom podijeljene na podskupine. Stoga unutar prve skupine imamo podskupinu frazema koji se odnose na čovjekove osobine i koja je najbrojnija (74), a od toga imamo tek 21 frazem koji opisuje pozitivne ljudske osobine (vrline), dok 46 frazema koji opisuju negativne osobine (mane) te 7 onih neutralnih. Potom slijede frazemi koji se odnose na čovjekova stanja i rezultate djelovanja (52), frazemi koji se odnose na čovjekovo ponašanje i međuljudske odnose (43), frazemi koji opisuju čovjekov izgled (32), sposobnosti (27), njegov odnos prema radu (17), način čovjekova kretanja (16), ljudske emocije (10), čovjekov odnos prema jelu i piću (10) te način čovjekova života (6).

Skupina frazema koji se ne odnose na čovjeka je znatno manja te sadrži tek 24 frazema. Oni su također podijeljeni na manje podskupine pa tako imamo: frazeme koji se odnose na brojnost nečega (2), opću poznatu stvar (2), način obavljanja obaveza (4), lošu sreću (2), skromnost (2), nešto neprihvatljivo i bezvrijedno (2), vrijeme (1) te određene situacije (povoljna (2), dokazana (5), zataškana (1)).

Uočavamo kako su zoonimski frazemi koji se odnose na čovjeka, njegove osobine, izgled, ponašanje daleko brojniji od ostalih. Razlog tome je upravo to što su životinje uvelike prisutne u čovjekovu životu kao ljubimci, hrana, čuvari, pomoć u obavljanju poslova i slično te nije začuđujuće što se čovjek često uspoređuje upravo s njima.

Vrijedi istaknuti kako svi prikupljeni frazemi prikazuju, ali i čuvaju jezično blago mjesnoga govora Nedeljanca. Iako su predmet ovoga diplomskog rada bili zoonimski frazemi, ipak je prilikom terenskog istraživanja i razgovora sa ispitanicima potvrđen i veliki broj drugih frazema koji se također vrlo redovito koriste u govoru Nedeljanca te bi i njih vrijedilo u budućnosti istražiti.

9. Literatura

- Bambir, Lucija (2022) *Konceptualna analiza odabranih frazema u hrvatskom i poljskom jeziku*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu. Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti. Zagreb.
- Barčot, Branka (2017) *Lingvokulturologija i zoonimska frazeologija*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Fink, Željka.; Turk, Marija. (2003) „Koncept lijenosni u frazeologiji hrvatskoga, ruskog, talijanskog i njemačkog jezika“. *Psiholingvistika i kognitivna znanost u hrvatskoj primijenjenoj lingvistici: zbornik HDPL-a.* (str. 247-257). Zagreb – Rijeka.
- Fink-Arsovski, Željka (2002) *Poredbena frazeologija: pogled iznutra i izvana*. FF press. Zagreb.
- Ivić, Pavle (1968) „Procesi rasterećenja vokalskog sistema u kajkavskim govorima“. *Zbornik za fonologiju i lingvistiku Matrice Srpske*, XI, 57–69.
- Ivšić, Stjepan (1996) *Jezik Hrvata kajkavaca*. Matica hrvatska. Zaprešić.
- Kovačević, Barbara (2012) *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Lipljin, Tomislav (2002) *Rječnik varaždinskoga kajkavskog govora*. Garestin d.o.o. Varaždin.
- Lončarić, Mijo (1996) *Kajkavsko narječe*. Školska knjiga. Zagreb.
- Lončarić, Mijo (2005) *Kajkaviana & Alia: ogledi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Zagreb: IHJJ & Čakovec: Zrinski d.d.
- Lovrinić, Ines (2022) *Konceptualna analiza poredbenih frazema u govoru Svetе Katarine*. Diplomski rad. Filozofski fakultet u Rijeci. Odsjek za kroatistiku. Rijeka
- Malnar Jurišić, Marija (2015) „O frazeološkim istraživanjima u hrvatskoj dijalektologiji“. *Filologija* (53,1), 1–8. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Menac, Antica (2007) *Hrvatska frazeologija*. Knjigra. Zagreb.
- Menac, Antica; Fink-Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2014) *Hrvatski frazeološki rječnik*. Naknada Ljevak. Zagreb.
- Omazić, Marija (2014) „Konceptualna metafora u frazeologiji“, u: Stanojević, Mateusz-Milan (ur.) *Metafore koje istražujemo: suvremenii uvidi u konceptualnu metaforu*. Srednja Europa. Zagreb.

- Raffaelli, I. (2004). *Odnos strukturalne semantike prema kognitivnoj*. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb
- Skočibušić, Kristijan (1999) *Općina Vidovec: zanimljivosti iz zeljarskog i tužanskog kraja*. Štampa Strbad. Vidovec.
- Skočibušić, Kristijan (2018) *Općina Vidovec*. Mediaks d. o. o. Vidovec.
- Vidović Bolt, Ivana (2011) *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji*. Sv. 1. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Vranić, Silvana; Zubčić, Sanja (2018) „Hrvatska narječja, dijalekti i govor u 20. st.“, u: Bičanić, Ante (gl. ur.); Pranjković, Ivo; Samardžija, Marko (ur.) *Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga: 20. stoljeće – prvi dio*. Zagreb: Croatica, 525–579.

Internetski izvori:

- Državni zavod za statistiku. <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (pristupljeno 13. 4. 2023.)
- Općina Vidovec. <https://vidovec.hr/o-opcini/> (pristupljeno 13. 4. 2023.)
- Lončarić, Mijo (1988) *Govor Varaždina i okolice*. Radovi Zavoda za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Varaždin. <https://hrcak.srce.hr/133969> (pristupljeno 15. 5. 2023.)
- Skok, Zdravka (2021) *Semantičko-konceptualna analiza frazema mjesnoga govora Serdahelja*. Učiteljski fakultet. Odsjek u Čakovcu. Čakovec. <https://hrcak.srce.hr/file/396180> (pristupljeno 14. 6. 2023.)
- Stanojević, Mateusz-Milan (2009) *Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojrnova*. Filozofski fakultet u Zagrebu. Zagreb. <https://hrcak.srce.hr/file/72750> (pristupljeno 14. 6. 2023.)

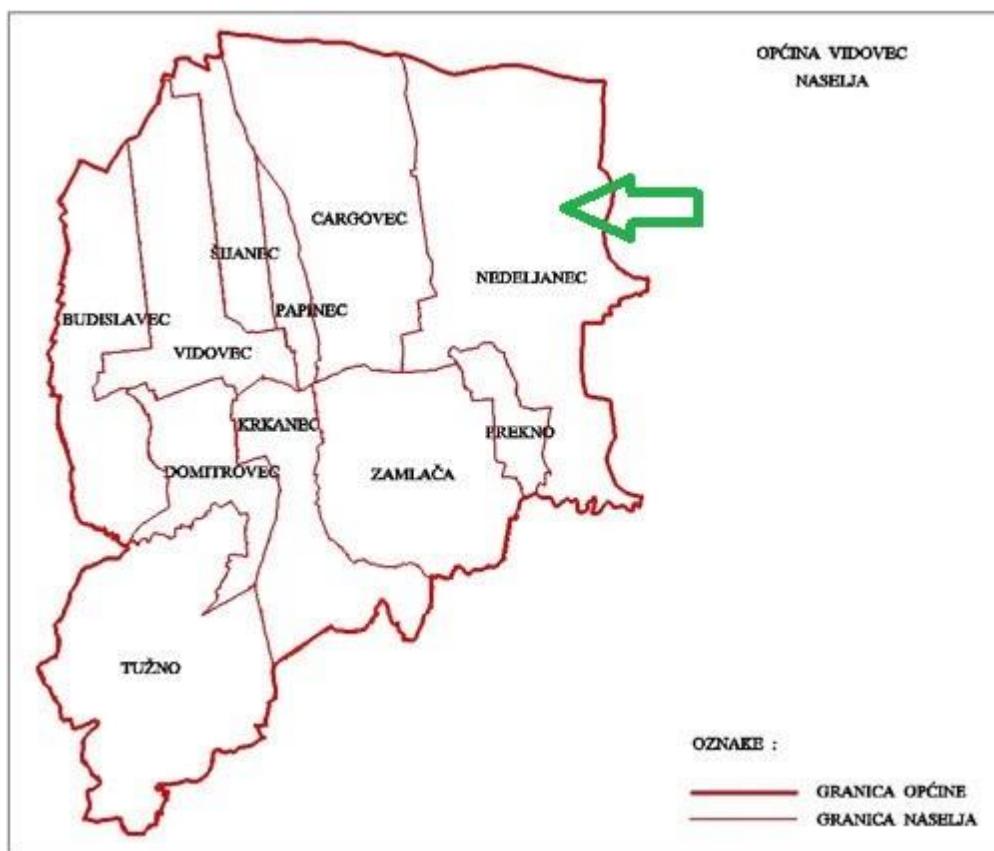
10. Prilozi

10. 1. Položajna karta Općine Vidovec⁶

⁶ Skočibušić, Kristijan (2018) Općina Vidovec. Mediaks d. o. o. Vidovec. (str. 8)

10. 2. Položajna karta naselja Nedeljanec⁷

⁷ Općina Vidovec. <https://vidovec.hr/o-opcini/> (pristupljeno 13. 4. 2023.)

10. 3. Abecedni popis prikupljenih frazema u mjesnome govoru Nedeljanca

B

BIK

*bèdasti (nuɔri) kàk bìk – 'glup'
bìesni kàk bìk – 'jako ljut, bijesan'
i bìka bi pòmûzel ko – 'sebičan je *tko*, pohlepan je *tko*'
jâki kàk bìk – 'vrlo snažan, jak'
mòči prijëti bìka za ròge – 'ne moći *komu* ništa'
živiti kàk bìk na gmâjni – 'udobno živjeti'*

BOHA

*čësati se kàk da īma bòxe – 'jako se češati (od nervoze)'
dèlati z bòxę slòna – 'pretjerivati, preveličavati'
dòsadni kàk bòxa – 'jako dosadan'
lòviti (īskati) bòxe po rîti – 'besposličariti, ljenčariti'
pisäti bòxę – 'pisati sitno i nečitko'*

C

CUJZEK

*bìézati kàk cùjzek pred rûd – 'biti brzoplet, nepomišljen'
skâkati ɔkuôli kòga kàk cùjzek – 'ulizivati se *komu*'*

Č

ČMELA

*īti kàk čmêlé na m  d – 'skupljati se u velikom broju, navaljivati'
kàk da je z čm  lama sp  l – 'crven je *tko*, otečen je *tko*'
kàk da su čm  le sp  kale kòga – 'naotečen je *tko*, podbuhao je *tko*'
vri  edna kàk čm  la – 'jako vrijedna, radišna'*

ČRF

*č̄rvi kōpaju v r̄ti kōmu – 'nemiran je tko'
d̄elati kàk č̄rf – 'marljivo i ustrajno raditi'
dòsadni kàk č̄rf – 'jako dosadan'
imèti č̄rve v r̄ti – 'biti nemiran'
vričedni kàk č̄rf – 'jako vrijedan, radišan'*

D

DEVA

*napìti (nalijàti) se kàj d̄eva – 'jako se napiti'
pijâni kàj d̄eva – 'jako pijan'*

G

GAVRAN

č̄rni kàj gâvran – 'jako crn'

GLISTA

*imèti bîesne glîste – 'raditi gluposti'
spòri kàj glîsta – 'veoma spor'
tênka (sûxa) kàk glîsta – 'jako mršava'*

GOLUBICA

lièpa kàk golùbica – 'jako lijepa'

GOLUP

*bîti (držâti se) kàk posrâni gôlup – 'šutjeti, ne biti društven'
žîviti kàk gôlup i golùbica – 'živjeti u velikoj ljubavi i slozi'*

GOUSKA

bèdasta (blèsava) kàk goûska – 'jako glupa'

dębęli góðski rît mäzati – '1. davati onomu tko već ima, raditi u čiju korist; 2. dodvoravati se komu'

gęgati se kàkgo^uska – 'hodati gegajući se'

i góðske znâju kâj – 'opće je poznato što'

nîje za góðske siénø – 'nije tko dorastao čemu, nije sve za svakoga'

šñopati (xrñiniti) kôga kàk góðsku – 'prisiljavati koga da jede protiv svoje volje, više nego što je potrebno'

J

JANJE

mîrni kàk jâne – 'jako mirna osoba'

žrtvëñø jâne – 'osoba koja mora ispaštati umjesto drugih, žrtva'

JARAC

bę̄cati se kàk jàrac – 'jako vikati'

kôsmâti je kâj jàrac – 'jako je dlakav'

skâkati kàk jàrac – 'visoko, neobuzdano skakati'

stâri jàrac – 'stari pokvarenjak'

JASTREP

doljeteti (zaleteti se) kâj jâstreþ met kòkoši – 'naglo, silovito'

K

KLOPEC

dösadni kâj klòpec – 'jako dosadan'

držati se za kôga/kâj kâj klòpec – 'ne odvajati se od koga/čega, biti nametljiv'

KOBILA/CUJZA

kâšlati kàk kôbila (cûjza) na mrâzu – 'jako kašljati'

KOJ

bę̄dasti kâj kòj – 'vrlo glup'

bìti na kòju – 'biti u dobrom položaju, uspjeti'
brôhati kàj kòj – 'jako kašljati'
dèlati kàj kòj – 'naporno i teško raditi'
dèlati kûojski puôsel – 'raditi naporni posao'
imèti kòja za tìku – 'imati se čime pohvaliti'
imèti kûojske žifce – 'imati puno strpljenja'
îti kàj parâdni kòj – 'praviti se važan'
jâki kàj kòj – 'iznimno snažan, u dobroj tjelesnoj formi'
lùbomorni kàj kòj – 'jako ljubomoran'
mòkér kàj kòj – 'jako se znojiti'
pâsti z kòja na màgarca – 'doći u gori položaj'
poklòjenom kòju sę nęglèdî v zuobę – 'dobivenim poklonima se ne procjenjuje vrijednost'
stâri kòj – 'starija, nepristojna osoba'
tëškó je stâroga kòja nafcîti jàxati – 'teško je staroga i tvrdog lava čovjeka naučiti čemu novome'
za prâvim se kòjom prâši – 'zanimljiva osoba o kojoj se priča zbog njenih dobrih osobina'
zdrâf kàj kòj – 'sasvim zdrav, dobra zdravlja'
zmuôčeni kàj kòj – 'jako umoran'

KOKOŠ/ČUČA

bìti kàj poftürena kòkòš – 'tužno izgledati'
bìti kàk čòrava kòkòš – 'slabo vidjeti, slabo primjećivati'
biêžati kàj kòkòš bes glâve – 'bezglavo juriti'
bèdasta (blësava) kàj kòkòš – 'jako glupa'
i čòrava kòkòš pogodî zìno – 'i loš ponekad uspije'
kòkòš je sò pâmët pozòbala kòmu – 'glup je tko'
kòkuôšje pâmčeńe – 'slabo pamćenje'
namieščati se kàj kòkòš – 'nemiran, neprestano se micati'
raskokodâkati se kàj kòkòš – 'raspričati se'
stâra kòka – 'seksualno privlačna žena starije životne dobi'
šcëxati kòga kàj kòkòš – '1. loše ošišati koga; 2. počupati koga u tučnjavi'
zmòtana kàj kòkòš – 'zbunjena ženska osoba'

KOMAREC

dèlati od kòmârca slòna – 'pretjerivati, preuveličavati'

KORNJAČA

xūodati kāj kòrnáča – 'sporo hodati'

KOZA

*ak lāžę kòza, nę lāžę ròk – 'postoje čvrsti dokazi o čemu'
bèdasta kàk kòza – 'vrlo glupa'
drîeti ïstu kòzu – 'stalno ponavljati jedno te isto'
nîesu se kòze na bròju kömu – 'nije tko normalan, nije pri sebi tko'
smijâti se kāj berêčna kòza – 'kreštavo se smijati'*

KRAVA

*debêla kāj kràva – 'jako debela'
i čr̄na kràva ìma biélo mlîêko – 'iako različiti, imaju što isto s drugima'
imëti jèzika kàk kràva rëpa – 'imati brbljav, dug jezik'
kàj da je kràva polízala köga – 'ima zalizanu kosu tko'
kàj da je kràva požvâkala köga – 'odjeven je u zgužvanu odjeću tko'
kàm ìdë kràva tåm i tëlę – 'kamo ide jedan tamo ide i drugi, prati ga u stopu'
kràva dojî na zuôbe – 'kravu se mora kvalitetno hrani kako bi davala mlijeko'
ležâti (izležâvatì se) kàj kràva – 'ljenčariti, besposličariti'
lieni kàj kràva – 'jako lijen'
nëbrę se jèdna kràva <sâma> bòsti – 'za svađu je potrebno dvoje'
stojî kömu kàj kàj kràvi sèdlo – 'ne pristaje komu što, loše стоji komu što'*

KROKODIL

krokodîlske suôzë – 'neiskreno sažaljenje, neiskreno suošjećanje'

KRTICA

*čr̄ni kàj kȑtica – 'izrazito crne boje'
dèlati kàj kȑtica – 'marljivo i ustrajno raditi'
vrièdni kàj kȑtica – 'vrlo vrijedan, marljiv'*

KUJSA

xmūoja kāj kūjsa – 'jako zločesta'

kāj kūjsa pūščena z lānca – 'ponašati se previše slobodno i neprimjereno'

odīti kāj kūjsa podvīta rēpa – 'uvrijediti se, posramiti se'

KVOČKA

čūvati kōga kāk kvōčka čūčike – 'brižno čuvati koga'

držāti sę kāk stāra kvōčka – 'biti pokunjen, nepokretan'

L

LABUD

bīeli kāj làbud – 'potpuno bijel'

LAV

hrābri kāk làv – 'vrlo hrabar'

ne pēhaj làva dōk spī – 'nemoj uznemiravati suprotnu stranu dok te pušta na miru'

LASTA

jēdna lāsta nē cīni prōlēcē – 'jedan slučaj na početku ne znači da će se što ostvariti u potpunosti'

LEPTIRIČ

imēti leptiriče v žēluōcu – 'biti nervozan, imati tremu'

LISAC

stāri līsac – 'lukava osoba koja iskorištava situaciju'

LISICA

pamētni kāj lisīca – 'vrlo lukav i domišljat'

M

MAČEK

čřni mǎček je prěk cěstę prěšel kòmu – 'znak nesreće, loše će proći tko'
glěditi kàj mǎček iza vuôgla – 'pritajiti se i gledati'
kǔpiti mǎčka vu vrěči – 'kupiti koga što naslijepo, bez provjere'
mǎxati z rítju kàk mǎček z rēpum – 'ljuljati stražnjicom u hodu'
mòči oběsiti kàj mǎčku o rēp – 'bezvrijedno je što, može se odbaciti kao bezvrijedno'
nadrăpati kàj žûoti (sîvi) mǎček – 'jako nastrandati'
pisāti gřdø kàj mǎček – 'ružno pisati'
popiěvati kàj da mǎčka za rēp navlăči ko – 'loše pjevati, pjevati bez sluha'
stâri mǎček – 'lukav, iskusan čovjek'
vrtěti se kàj mǎček kuôli vrûocę kàšę – 'okolišati, oklijevati oprezno postupati'

MAČKA

dok mǎčke něma dòma, mìši vûodiju kòlø – 'kad nema gospodara, onda su svi glavni'
flětni kàj mǎčka – 'vrlo brz i okretan'
igrati sę s kiem mǎčke i mîša – 'nadmudrivati se s kim, poigravati se kim'
íti kàj čòrava mǎčka – 'ne gledati kuda se ide'
pojěla je mǎčka jèzika kòmu – 'nakon postavljenog pitanja komu očekuje se odgovor, no osoba s namjerom šuti'
prenôšati kàj kàk mǎčka müjicikę – 'stalno prenositi s jednoga mjesta na drugo što'
prěsti kàj mǎčka – 'biti zadovoljan'
vlěči se kàj prebîta mǎčka – 'bezvoljno, polako se kretati'
zbîti kòga kàk mǎčku – 'jako istući koga'
zglědati kàk prebîta mǎčka – 'izgledati (osjećati) se loše, iscrpljeno, umorno'

MAGAREC

bědasti kàj mǎgaręc – 'vrlo glup'
bìti stâri kàj Isùsuf mǎgaręc – 'vrlo star'
kričati kàk mǎgaręc – 'jako vikati'
naprâviti mǎgarçom kòga – 'podvaliti komu, izvrgavati koga poruzi, prevariti koga'
têški mǎgaręc – 'vrlo glup'
třdi kàj mǎgaręc – 'jako tvrdoglav'

MAJMUN

będasti kāk mājmun – 'vrlo glup'

kōsmāti kāj mājmun – 'vrlo dlakav'

MIŠ

māli kāj mīš – 'vrlo malen, sitan'

mōker kāj mīš – 'potpuno mokar, pokisao'

sirōmašni kāk cīkvēni mīš – 'posve siromašan, bez sredstava za život'

vīdēti biēlē mīšē – 'halucinirati'

MEDVED

jāki kāj mēdvēd – 'vrlo jak'

mīmīlati kāk mēdvēd – '1. govoriti nerazgovjetno; 2. negodovati'

zbīti kōga kāk mēdvēda – 'jako istući koga'

MRAF

dēlati kāj mrāf – 'marljivo raditi, biti jako vrijedan, radišan'

nēbi <ni> mrāva zgāzil ko – 'jako je dobar tko'

vriēdni kāj mrāf – 'jako vrijedan'

MUHA

brōjiti müxe – 'besposličariti, dosađivati se, ljenčariti'

dēlati od müxe slōna – 'pretjerivati, preuveličavati'

dōsadni kāk müxa – 'vrlo dosadan, nametljiv'

imēti müxe v glūovi – 'biti svojeglav, nepredvidiv'

īti (lētēti) kāk müxa bēs glūove – 'ponašati se rastreseno, smušeno, nervozno'

īti kāk müxē na drēk – 'naglo se i brzo skupljati oko čega'

zaletēvati (zabuhāvati) sē kāk müxa – 'napadati koga'

zatuōči dvē müxē jēdnim ūdarcēm – 'jednim potezom obaviti dvije radnje'

zbīti müxē z glūovē kōmu – 'opametiti koga'

zūjati ɔkuōli kāk müxa – 'dosađivati svojim pričama kome'

O

OFCA

č̄r̄na ūofca – 'osoba koja negativno odudara od svoje okoline'

n̄esmo sk̄upa ūofce p̄sli – 'nismo nikad bili bliski, nemamo ništa zajedničko, različiti smo'

n̄esu se ūofce na br̄ju k̄omu – 'nije pri zdravoj pameti *tko*, nije pri sebi *tko*'

s̄ēdi k̄aj ūofca – 'vrlo sijed'

št̄eti i ūofce i n̄ūofce – 'htjeti i jedno i drugo'

OFČICA

b̄uožja ðf̄ica – 'mirna i bojažljiva osoba'

zḡubl̄ena ðf̄ica – 'osoba koja je krenula pogrešnim životnim putem'

OSA

d̄osadni k̄aj òsa – 'jako dosadan'

dosaž̄ivati k̄aj òsa – 'dosađivati komu'

P

PAPIGA

b̄iti (pon̄gv̄lati) k̄aj p̄apiga – 'ponavljati ono što drugi govore'

PAUN

šep̄ūriti se k̄ak p̄aun – 'biti pun sebe, umišljen, praviti se važan'

PEJS

b̄ezòbrazni k̄ak p̄ejs – 'vrlo drzak i bezobrazan'

b̄iesni k̄aj p̄ejs – 'jako bijesan i ljut'

b̄iti k̄ak p̄ejs pušćeni z l̄anca – 'osjećati se slobodno'

dok n̄ema p̄ejs dr̄ugoga p̄osla, r̄it si l̄iz̄e – 'besposličari *tko*'

gl̄adni k̄aj p̄ejs – 'jako gladan'

gřdi kāj pějs – 'jako ružan'
xmūoji (xūdi) kāj pějs – 'jako zločest'
xmoriti kōga kāk pějsa – 'nemilosrdno, okrutno ubiti *koga*'
xmrēti kāj pějs pot tūđim plötom – 'umrijeti u najvećoj bijedi, bijedno završiti svoj život'
xuodati (vlēći se) kāk prebūti pějs – 'teško, jedva hodati'
i pějsu sę dā mîr dok jē – 'kaže se kada *tko* jede, a drugi ga uznemirava'
iti za nékim kāk pějs – 'pratiti *koga* u stopu'
lāgati kāk pějs – 'mnogo lagati'
lājati kāk pějs – 'neprestano govoriti'
lùbomorni kāj pějs – 'jako ljubomoran'
osěčati sę kāk pějs na lāncu – 'osjećati se loše, bez slobode'
pějs pějsa pòzna – 'slični se uvijek pronađu'
pīesja zīma – 'jaka hladnoća'
pīesji žīvot – 'težak život'
umuorni kāj pějs – 'jako umoran, izmoren'
tò nę bi ni pějs z mǎslom pòjel – 'neshvatljivo je *što*, neprihvatljivo je *što*, zgraža se *tko* nad *čim*'
trpēti kāj pějs – 'mnogo trpjeti, podnositi nepravdu'
zbìti kōga kāk pějsa – 'jako istuci *koga*'
žàl jē kōmu kāj pějsu – 'jako je žao *komu*'
žējni kāj pějs – 'jako žedan'
žīviti kāj pějs i māček – 'stalno se svađati i sukobljavati, biti u lošim odnosima'
žīviti kāk pějs na lāncu – 'biti ovisan o drugima'

PICEK/ČUČIK

čūditi se kāj pīcek (čūčik) gl̄sti – 'čuditi se bez razloga *komu/čemu* uobičajenom'
imèti pīleći mòzak – 'biti glup'
jěsti kāk pīcek (čūčik) – 'vrlo malo jesti'
pēčeni pīceki (čūčiki) curiju v zuobę kōmu – 'živi u obilju *tko*'

POŠ

xuodati pūoževim kòrakom – 'ići sporo'
spòri kāj pūoš – 'veoma spor'
vlēći se kāk pūoš – 'biti spor, sporo se kretati'

PRASICA

debēla kāj prasića – 'jako debela'

stojī kömu kāj kāj prasići sēdlo – 'ne pristaje komu što, loše stoji komu što'

zmāzana kāj prasića – 'jako blatna, prljava'

PTIČ/PTICA

bīti kāk ptīč na grāni – 'potpuno slobodan'

jěsti kāk ptīč – 'malo jesti'

nūočni ptīč – 'osoba koja noći provodi u društvu, izvan kuće'

sāka ptīca svōjemu jātu lētī – 'ljudi sličnih osobina dobro se slažu i nastoje biti zajedno'

znām tē, ptīco, dok si jějcē bīla! – 'dugotrajno poznavanje osobe koja tvrdi da je drugačija'

žīviti kāk dvā ptīča – 'živjeti u slozi'

žīviti kāk ptīč nēbēski – 'bezbrizno živjeti'

PURA

bēdasta kāk pūra – 'jako glupa'

čūditi se kāj pūra glīsti – 'čuditi se bez razloga komu/čemu uobičajenom'

držāti se kāj da je pūra krūx zēla (fkrāla) kömu – 'držati se uvrijedeno'

držāti se kāj pokīsla pūra – 'tužan, nesretan'

PURAN

xōdati (držāti se) se kāk purān – 'uobraženo, umišljeno (hodati, ponašati se)'

tēški (žmēfki) kāk zōgorški purōn – 'vrlo lagan'

R

RACA

gēgati sē kāk sīta rāca – 'hodati gegajući se'

RAK

črlēni kāj rāk – 'jako crven'

flētni kāj rāk – 'veoma spor'

počrlēneti kāj rāk – '1. pocrvenjeti od neugodnosti; 2. jako pocrvenjeti od sunčanja'

RIBA

b̄iti (ž̄iviti) kàk r̄iba vu v̄yodi – 'vrlo dobro se snalaziti u određenoj situaciji'
mūčati kàk r̄iba – 'uporno šutjeti, ništa ne govoriti'
os̄ečati se kàk r̄iba na sūhom – 'loše se osjećati, biti u teškoj situaciji'
s̄itna r̄iba – 'nevažna, neutjecajna osoba'
v̄elka r̄iba – 'važna, utjecajna osoba'
zdrāfkàj r̄iba – 'sasvim zdrav, dobra zdravlja'

RIS

biēsni kàj r̄is – 'jako ljut, bijesan'

S

SLAVUJ

popiēvati kàj slavūj – 'jako lijepo pjevati'

SLON

debēli kàk slòn – 'jako debeo'

SMUK

p̄ijan kàj smūk – 'jako pijan'
p̄iti kàj smūk – 'puno piti, opijati se'

SOKOL

imēti òko sòkoloþo – 'imati dobar vid, dobro zapaziti sitne detalje'

SRAKA

b̄ybļaf kàk sràka – 'jako brbljav'
č̄rni kàj sràka – 'jako crn'
krâsti kàj sràka – 'često krasti'
pisāti kàk sràka – 'ružno pisati'

SRNA

flętni kāj sřna – 'vrlo brz'
tēnka kāj sřna – 'vrlo vitka osoba'

STENICA

dōsadni kāk stěnica – 'jako dosadan i naporan komu'

SVIJA/PRASE/PRASEC

debēli kāj svīja – 'jako debeo'
držāti se kāj svīja vu vręči – 'praviti se važan'
jěsti kāj svīja – 'neuredno i nepristojno jesti'
najěsti sę kāj svīja – '1.najesti se do sita; 2. prejesti se'
napǐti se kāj svīja – 'jako se napiti'
nīesmō skūpa svīje čūvali (pázili) – 'nismo nikad bili bliski, nemamo ništa zajedničko, različiti smo'
pījan kāj svīja – 'jako pijan'
smřditi kāj svīja – 'jako smrdjeti'
trinājstō prqse – 'netko je odbačen, obezvrijedeň'
zdēblati se kāk prāsec (svīja) – 'jako se udebljati'
zmązani kāj svīja – 'jako prljav'

T

TELE

będasti (blęsavi) kāk těle – 'blesav, glup'
bīežati kāk těle pred rūd – 'biti brzoplet, nepromišljen'
ględiti kāk těle v šäreña vrğta – 'iznenađeno gledati, začuđeno'

TVOR

smřditi kāk tvuōr (tvuōric) – 'jako smrdjeti'

V

VEVERICA

flètni kàk vèvèrica – 'jako brz, okretan'

VOK

glàdni kàk vuòk – 'jako gladan'

mi o voùku, a vuòk na vràta – 'upravo se govori o kome'

pòjèl vuòk màgarca – 'prošlo je bez ikakvih posljedica, zataškana je neugodna stvar'

stàri vuòk – 'snalažljiva osoba, osoba dorasla različitim situacijama'

vuòk dlàku mèja, al cùd nìgdar – 'ljudi se mogu promijeniti izvana, ali ne mogu promijeniti svoju narav'

vuòk samòtñak – 'usamljenik'

vuòk sìti i kòza cièla – 'svi su zadovoljni, svima je po volji'

VOL

< i > vuòla bi pòjèl ko – 'proždrljiv je tko'

jàki kàj vòl – 'veoma snažan'

kričati kàk vòl – 'jako vikati'

kričati na kòga kàk na vuòla – 'jako izgrditi koga'

VRABEC

bòlë vràbèc v rùoki nèk gòlup na gràni – 'bolje je zadovoljiti se sigurnim i manjim, nego težiti za većim i bogatijim'

jèsti kàk vràbèc – 'vrlo malo jesti'

< tò > < vèc > i vràpci < na kròxu > znàjò – 'to svi znaju, to je općepoznato'

vràpca sam dòbil – 'nisam dobio ništa'

VRANA

bîela vràna – 'osoba koja se razlikuje od svoje sredine'

bìti kàk vràna mèd gòlubima – 'biti drugačiji od drugih'

vràna je mòzak spìla kòmu – 'ne zna što radi tko, nije pri sebi tko'

VUŠ

dōsadni kàj vùš – 'jako dosadan'

Z

ZAJC

bìežati kàj zàjc – 'brzo trčati'

flètni kàk zâjc – 'jako brz'

dèlati žîvom zâjcu râžan – 'unaprijed se spremati za što nesigurno, rano se veseliti onome što je još daleko od ostvarenja'

plâšlivî kàk zâjc – 'jako plašljiv'

vu tûm g  mu l  ži zâjc – 'tu se krije rješenje'

ZMIJA/KAČA

bìti pr  va zm  ja (k  ča) – 'biti zla, opaka osoba'

xr  niti zm  ju (k  ču) – 'nesvjesno pomagati neprijatelju'

j  zik kàj zm  ja (k  ča) – 'oštar jezik'

s  ktati kàj zm  ja (k  ča) – 'biti bijesan, bijesno govoriti kroz zube'

skr  vati k  ga/kàj kàj zm  ja (k  ča) n  g   – 'pažljivo skrivati koga/što da se ne otkrije'

Ž

ŽABA

m  čati k  k ž  ba spu  t l  sta – 'mudro šutjeti, ne izražavati svoje mišljenje'

napux  vati se k  k ž  ba – 'praviti se važan'

t  šk   ž  bu vu v  odu nat  rati – 'lako je koga nagovoriti na ono čemu je sklon'

11. Sažetak i ključne riječi

Sažetak

Ovaj se rad bavi konceptualnom analizom frazema mjesnoga govora Nedeljanca koji pripada kajkavskom narječju. Na početku rada navedeni su cilj i metodologija pisanja rada. Potom se rad osvrće na geografski smještaj i povijesne podatke o mjestu Nedeljanec u kojem se provelo frazeološko istraživanje te jezične značajke proučavanog govora. Drugi se dio rada bavi frazeologijom. Dakle, iznose se teorijske postavke frazeologije, dijalektne frazeologije te frazema kao osnovne frazeološke jedinice. Također se osvrće i na poredbene frazeme te zoonimske frazeme koji su jedna od najmnogobrojnijih skupina. Treći pak se dio rada odnosi na konceptualnu analizu koja čini teorijsku okosnicu rada te se iznosi analiza prikupljenih frazema. Prikupljeni frazemi podijeljeni su na dvije veće skupine, a to su: frazemi koji se odnose na čovjeka i frazemi koji se ne odnose na čovjeka. Zatim su unutar svake skupine frazemi podijeljeni prema različitim konceptima.

Ključne riječi

kajkavsko narječje, govor Nedeljanca, dijalektologija, frazeologija, frazemi, poredbeni frazemi, zoonimski frazemi, dijalektna frazeologija, konceptualna analiza frazema

12. Summary and key words

Summary

The aim of this thesis is to carry out a conceptual analysis of the local speech from Nedeljanec, which belongs to the Kajkavian dialect. The beginning of the thesis states the goal and the methodology of writing. Then the paper looks at the geographical location and historical data about the place Nedeljanec, where the research was conducted and the linguistic features of the studied speech. The second part of the paper deals with phraseology. The theoretical assumptions of phraseology, dialect phraseology and idioms as basic phraseological units are presented. The paper also looks at comparative idioms and zoonymic idioms, which are one of the most numerous groups. The third part of the thesis refers to the conceptual analysis that forms the theoretical backbone of the work. In this part, the analysis of the collected idioms is presented. The collected idioms are divided into two larger groups, namely: idioms that refer to humans and idioms that do not refer to humans. Then, within each group, idioms are divided according to different concepts.

Key words

Kajkavian dialect, dialect of Nedeljanec, dialectology, phraseology, idioms, comparative idioms, zoonymic idioms, dialect phraseology, conceptual analysis of idioms